

Guðný Zoëga
Kári Gunnarsson
Hjalti Pálsson

Eyðibbyggð og afdalir Skagafjarðar VIII- byggðasögurannsókn

Forsíðumynd: Þrælsgerði í Þórðarhöfða – Ljós. Hjalti Pálsson

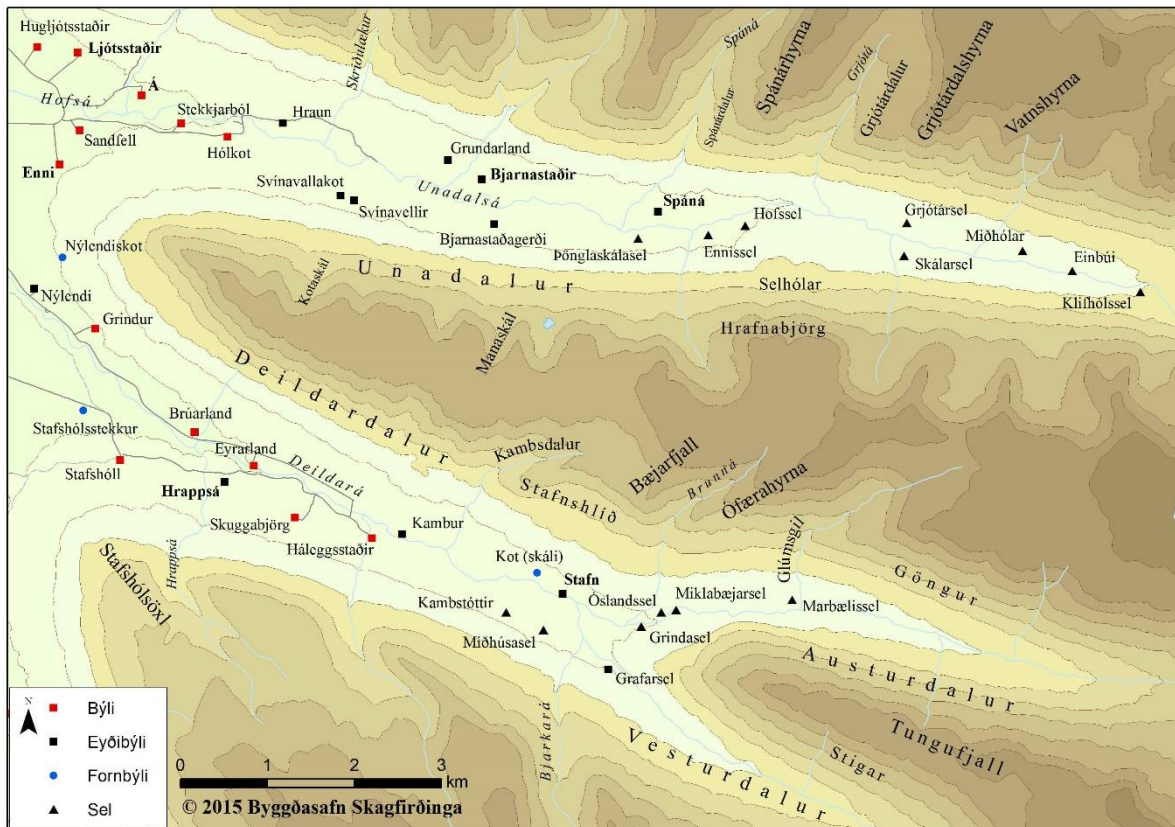
© Bygðasafn Skagfirðinga
2014/151

1 EFNISYFIRLIT

2	Inngangur	2
3	Aðferðarfræði	3
4	Rannsóknir í Deildardal 2014	5
4.1	Kot í landi Stafns	5
4.1.1	Rannsókn 2013	6
4.1.2	Rannsókn 2014	6
4.1.3	Hrappsá.....	9
4.1.4	Rannsókn 2013	10
4.1.5	Rannsókn 2014	11
5	Rannsóknir í Unadal 2014.....	14
5.1	Spáná	14
5.1.1	Rannsókn 2013	15
5.1.2	Rannsókn 2014	15
5.1.3	Bjarnastaðir	18
5.1.4	Rannsókn 2014	19
5.1.5	Ljósstaðir/Lambaréttir	22
5.1.6	Eyjólfsgærði	23
6	Rannsóknir á Höfðaströnd 2014.....	24
6.1	Höfðakot (Höfðagerði/Höfðastekkur)	24
6.2	Húsanes/Réttarnes í Þórðarhöfða.....	28
6.3	Þrælsgerði í Þórðarhöfða	29
6.4	Þræstarstaðir	31
6.5	Flatatunga á Kjálka	32
7	Samantekt	35
8	Heimildir	37

2 INNGANGUR

Mynd 1. Kort yfir staðina sem rannsakaðir voru í Deildardal, Unadal og Höfðaströnd þar sem rannsóknir fóru fram sumarið 2014.

Undanfarin 11 ár hafa starfsmenn Byggðasögu Skagafjarðar og Fornleifadeildar Byggðasafns Skagfirðinga verið í samstarfi um rannsóknir á fornum byggðaleifum í Skagafirði, undir merkjum verkefnisins Eyðibygð og afdalir Skagafjarðar. Alls hafa 64¹ staðir verið rannsakaðir með könnunarskurðum eða kjarnaborum en þar fyrir utan hafa fjölmargar minjar verið mældar upp. Rannsóknirnar hafa bætt miklu við fyrirliggjandi þekkingu á aldri, gerð og legu elstu byggðaleifa í héraðinu.

Áhersla hefur verið lögð á staði sem komið hafa í ljós við vettvangsferðir byggðasöguritarar. Oft er þá um að ræða staði sem heimildir nefna en hafa annað hvort týnst eða að fjöldi og gerð minja gefa til kynna eldri og/eða flóknari byggðasögu en ætluð hefur verið. Rannsóknin miðar einnig að því að gera heildstæðari könnun á byggðasögu jaðarsvæða svo sem hálendis, eyðidala, eyja og sellanda. Þannig hafa safnast upplýsingar um byggðaleifar sem ólíklegt er að hefðu orðið rannsóknarefni vegna þess hve úrleiðis þær eru. Gagnagrunnur sá sem til verður við rannsóknirnar er vistaður á Byggðasafni Skagfirðinga og útgáfa rannsóknarniðurstæðna á þess ábyrgð. Einnig er tæpt á rannsóknarniðurstöðum í Byggðasögunni en rannsóknirnar 2014 voru unnar í tengslum við útgáfu sjöunda bindis sem kom út í desember 2014.

¹ Sjá lista yfir staði sem rannsakaðir hafa verið aftast í skýrslu.

Sumarið 2009 fannst óvænt kirkjugarður frá 11. öld við byggðasögurannsóknir í Kolbeinsdal. Þar sem Byggðasafnið stendur að skrásetningu og rannsóknum fornra kirkjugarða í Skagafirði var ákveðið að skoða frekar staði sem mögulega kynnu að vera vísbendingar um forna grafreiti. Könnunarskurðirnir sem teknir voru sumarið 2014 voru annarsvegar gerðir í þeim tilgangi að athuga hvort um kirkjugarða væri að ræða og hinsvegar til að staðfesta aldur minjanna.

Fornleifarannsóknirnar 2014 voru að hluta áframhald rannsókna frá sumrinu á undan. Könnunarskurðir voru teknir í fornar minjar á Koti í landi Stafns og Hrappsár í landi Skuggabjarga í Deildardal. Könnunarskurðir voru einnig teknir á Bjarnastöðum í Unadal. Borkjarnar voru teknir á eftirfarandi stöðum; Þrælsgerði (Þrælagerði/Gerði) í landi Bæjar og Húsanesi/Réttarnesi, Höfðagerði (Höfðakoti/Höfðastekk) í landi Höfða, Lambaréttum í landi Ljósstaða og umhverfi bæjarhóls Ennis á Höfðaströnd. Kjarnar voru teknir á Eyjólfsgerði í landi Ár og á Bjarnastöðum í Unadal. Minjar voru einnig mældar upp. Auk þess voru teknir könnunarskurðir og borkjarnar að Flatatungu á Kjálka þar til að kanna hvort kirkjugarður kynni að vera á bílaplani við bæjarhúsin. Sá hluti rannsóknarinnar var ekki hluti af rannsókn vegna útkomu Byggðasögunnar.

Vettvangsrannsókn, heimildavinna, úrvinnsla og skýrslugerð voru í höndum Guðnýjar Zoëga fornleifafræðings og starfsmanna Byggðasögunnar Kára Gunnarssonar og Hjalta Pálssonar. Bryndís Zoëga vann yfirlitskort í skýrslunni.

Minjastofnun Íslands veitti leyfi til rannsókna undir rannsóknarnúmerunum 2014050036 fyrir leyfi til borkjarnatöku og 2014050035 vegna könnunarskurðanna.

Samið var við Forvörsluvið Þjóðminjasafns Íslands vegna forvörslu gripa er kynnu að finnast en fundanúmer rannsókna útgefið af Þjóðminjasafninu var 2014-18.

3 AÐFERÐARFRÆÐI

Minjar eru mældar upp með Trimble Geo7X staðsetningartæki með um 50cm skekkjumörkum. Hnitakerfið sem stuðst er við er ISN93.

Kjarnabor er notaður til að gera forkönnun á minjum bæði til að greina hvort um mannvistarleifar er í raun að ræða og til rannsókna á aldri og tegund minjanna. Stundum gefa borkjarnarnir fullnægjandi niðurstöður en annars eru könnunarskurðir teknir. Við rannsókn með kjarnabor er málband lagt þvert yfir tóftir eða garðlög og kjarni tekinn með metra eða tveggja metra millibili. Mismunandi er hversu marga kjarna þarf að taka en reynt er að stilla fjölda þeirra í hóf. Jarðlögin í kjarnanum eru skráð á þar til gert eyðublað og hnit tekið á borholunni. Þar sem jarðlög eru glögg og mannvistarlög vel varðveitt má greina þykkt og gerð laga og hvort um er að ræða gólf útihúsa eða mannabústaða. Þar sem gjóskulög eru glögg í jarðvegi má meta aldur minja út frá afstöðu gjósku og mannvistarlaga í kjörnunum.

Könnunarskurðir eru hafðir eins fáir og litlir og unnt er bæði til að spara tíma og til að hrófla sem minnst við minjunum. Ef komið er niður á flóknar mannvistarleifar er skurðunum lokað án

frekari rannsóknar. Stundum þarf að taka fleiri en einn skurð til að viðunandi niðurstöður fáiast. Jarðlög í skurðarsniðum eru teiknuð upp, þeim lýst og ljósmyndir teknar. Sniðin eru svo hnitsett með Trimble 7X.

Mynd 2. Gjóska í jarðvegssniði. Neðst má sjá þunna hvíta línu sem er Heklugjóska sem féll 1104. 20cm ofan hennar er dökkgrá gjóska H1300. Um 8cm ofan hennar er svart gjóskulína H1766.

Aldur minja er metinn eftir afstöðu gjóskulaga. Þar sem gjóska liggur óhreyfð yfir og/eða undir mannvistarlögum má meta aldur leifanna út frá því. Gjóskulinsur, sem oft finnast í torfi, gefa einnig hugmynd um það hvenær torf hefur verið tekið og jafnvel vísbendingar um endurbyggingar veggja.

Helstu gjóskulög sem finnast í Skagafirði eru:

H3 – þykkt gulleitt forsögulegt gjóskulag.

LnL – Landnámslagið, grænleitt gjóskulag féll um 870 e.Kr.

Vj-1000 – þunnt blá- eða grænleitt lag úr Vatnajökli sem féll um 1000 e.Kr.

H1104 – hvítt gjóskulag úr Heklu sem féll 1104 e.Kr. Er nokkuð þykkt og auðgreinanlegt.

H1300 – gráleitt gjóskulag úr Heklu sem féll árið 1300 e.Kr.

H1766 – svart gjóskulag úr Heklu, rétt undir grasrót, féll 1766.

Þar sem fjallað er um minjar í texta eru númer í hornklofum númer minjanna á viðeigandi teikningu minjastaðarins. Jarðlög eru einnig aðgreind með númerum í hornklofum í texta. Á yfirlitsteikningum er aldur minja gefinn til kynna með mismunandi litum. Eldri minjarnar eru dekkri að lit. Staðsetning kjarna er sýnd á ólituðum myndum og eru númer kjarna þá höfð rauð á lit. Hnitaskrá yfir minjar og töflur með lýsingu á kjörnum má finna aftast í skýrslu. Gjóska sem liggur á sínum stað er sögð *in situ* í lýsingum á borkjörnum.

4 RANNSÓKNIR Í DEILDARDAL 2014

Mynd 3. Forn hringlaga garðlag, ein þriggja minja á Kotinu sem könnunarskurðir voru teknir í sumarið 2014.

4.1 KOT Í LANDI STAFNS

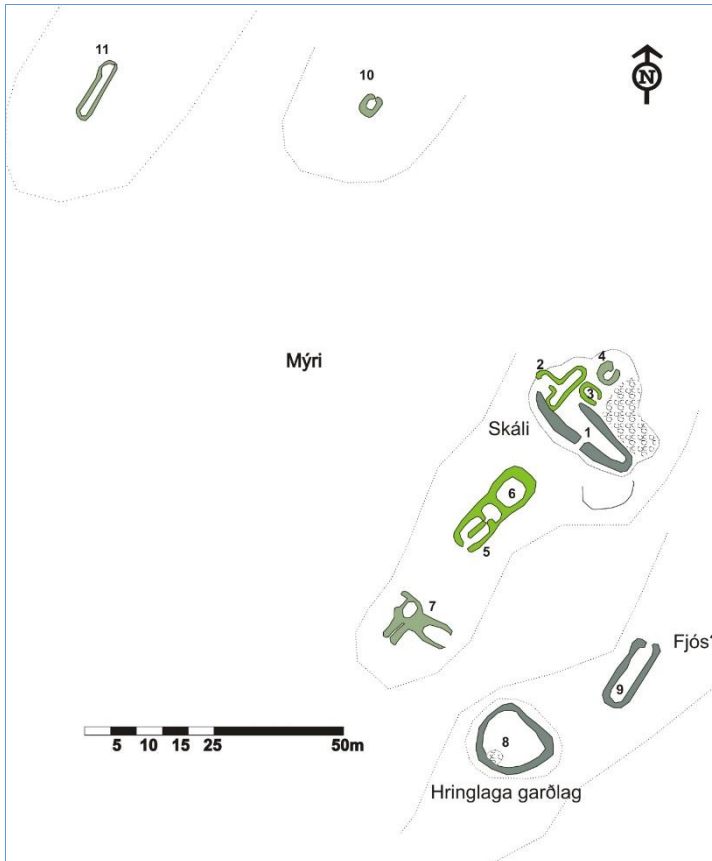
Leifar fornbylís fundust við vettvangsrannsóknir sumarið 2013. Um var að ræða tvær aflangar fornlegar tóftir og hringlaga gerði en einnig var þar að finna yngri minjar, tóftir af fjárhúsum, rétt og öðrum byggingum. Minjarnar liggja í nokkurri brekku um 600 metrum utan (vestan) við Stafn um 70-100m upp frá Deildardalsá.

Einu heimildir um hjáleigu eða afbýli frá Stafni er að finna í örnefnaskrá Jóns H. Árnasonar frá 1938 en þar segir: „Utan við túnið á Stafni er tóft, sem er grasgróin. Það heitir á Koti. Til forna mun þetta hafa verið hjáleigukot frá Stafni".² Þessi lýsing er skásta ritaða heimildin um það sem mætti kalla fornbylið Kot í landi Stafns. Steinar Þórðarson frá Háleggsstöðum er enn stuttordari í sinni örnefnalýsingu fyrir Stafnsland. „Næst Strangalæk er Magnúsarengi og nær suður að Jarðfalli. Þar er Kotið á hólrana".³ Ekki er getið um hjáleigu frá Stafni í jarðabókinni árið 1709 eða yngri jarðarlýsingum. Þetta eru furðulega litlar upplýsingar um þetta býli sem þó augljóslega hefur verið þarna í fyrndinni.

---

² Örnefnalýsing úr Deildardal eftir Jón H. Árnason.

³ Örnefnaskrá Stafns eftir Steinar Þórðarson.

Mynd 4. Yfirlitsteikning af minjum á „Kotinu“. Garðlagið sem grafið var í sumarið 2014 er númer 8 á mynd.

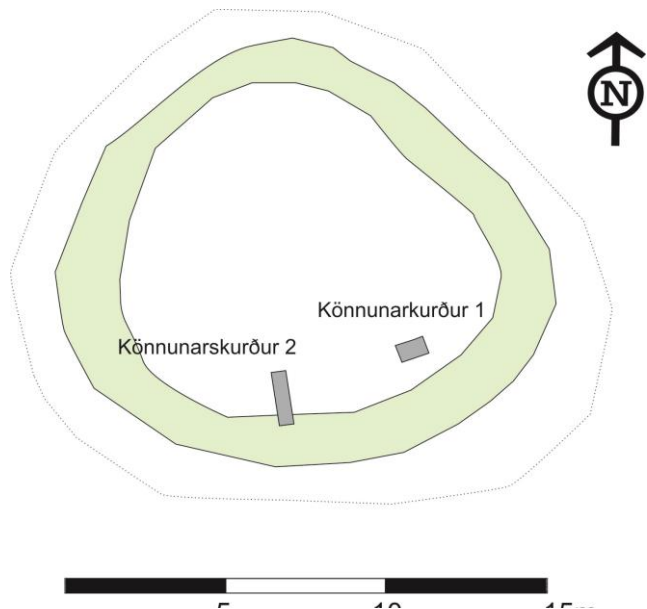
4.1.1 Rannsókn 2013

Sumarið 2013 voru minjar á „Kotinu“ mældar upp og teknir voru borkjarnar í meintar skála- og fjóstóftir auk hringlaga gerðis. Niðurstöðurnar staðfestu að fyrst hefur verið búið þar á 10-11. öld og hefur bærinn verið aflagður fyrir gjóskufallið 1104. Ekki er víst hvort um er að ræða upphaflegt bæjarstaði Stafns eða hvort þarna er um annað býli að ræða. Yngstu tóftir á svæðinu eru fjárhús og hlöðutóft sem gæti verið 19. -20. aldar byggingar. Þær virðast reistar á eldri minjum sem kynnu þá að vera leifar kotsins sem að svæðið dregur nafn sitt af. Þó kann að vera að minjunum hafi verið gefið þetta nafn þó svo að þar hafi í raun aldrei verið kotbýli á seinni öldum.

4.1.2 Rannsókn 2014

Sumarið 2014 voru tveir könnunarskurðir teknir í hringlaga slétt svæði neðst á tóftasvæðinu. Könnunarskurðirnir voru teknir til að skoða hvort hringlaga svæðið kynni að vera forn grafreitur en einnig var ætlunin að staðfesta aldur minjanna.

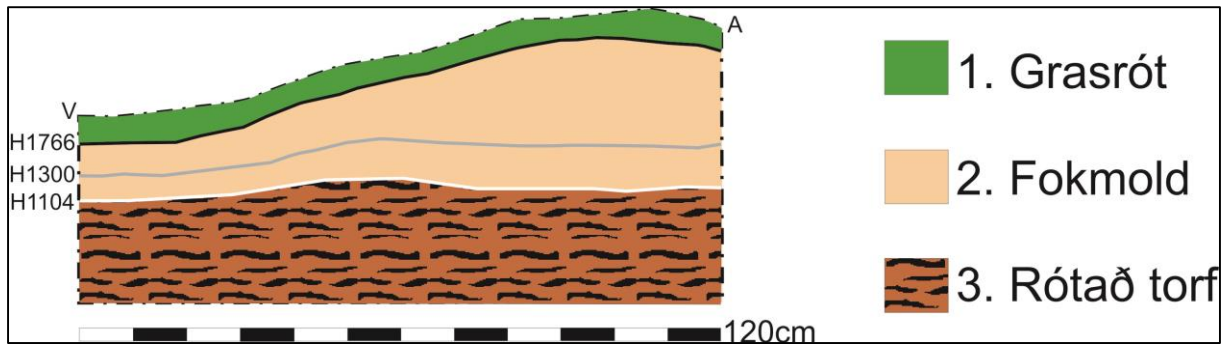
Skurður 1 var tekinn syðst og austast í gerðinu. Hann snéri u.þ.b austur-vestur. Skurður 2 var tekinn syðst í gerðið. Hann snéri norður-suður og var tekinn í gegn um gerðisvegginn og inn á sléttada svæðið. Ekki voru teknir fleiri skurðir þar sem tími var naumur.

Mynd 5. Teikning sem sýnir legu könnunarskurða.

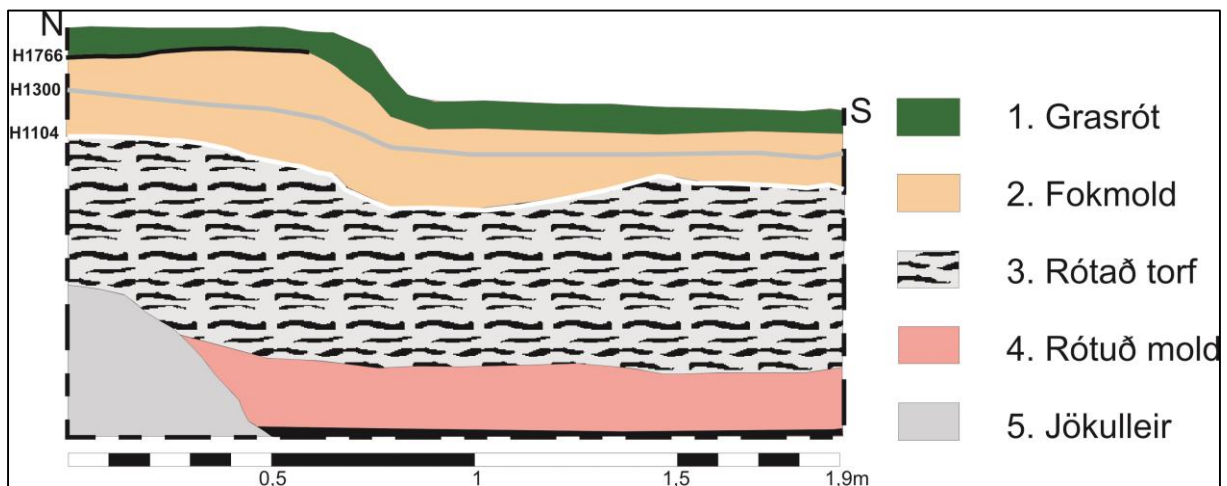
Skurður 1

Mynd 6. Yfirlitsteikning af jarðlögum í norðursniði skurðar 1.

Skurður 1 var 120cm langur, 50cm breiður og 33cm djúpur í vesturenda en 50cm djúpur í austurenda. Fá jarðlög voru greinanleg í skurðinum. Neðst í græsrotinni [1] var þunnt svart gjóskulag, líklega H1766. Undir græsrot [1] var einsleitt fokmoldarlag [2] sem var rofið af H1300. Neðst í laginu var H1104 gjóskan en hún lá beint ofan á rótuðu torflagi [3]. Þegar gjóskan hefur fallið hefur það verið á ójöfnur í landslagi. Torflagið [3] var um 40cm þykkt, jafnþykkt í skurðinum öllum. Lagið var rótaðra efst en aðeins lagskiptara neðan til. Neðst í torfinu voru svo dálitlar kola- og móöskuleifar. Torflagið lá beint ofan á jökulleir.

Skurður 2

Mynd 7. Yfirlitsteikning af austursniði skurðar 2.

Skurður 2 lá norður-suður og var 190cm langur, 60cm breiður, 65cm djúpur í norðurenda en 85cm djúpur í suðurenda. Neðst í græsrot [1] í norðurenda skurðar var þunn lína af H1766 gjóskunni. Undir græsrot [1] var svo einsleitt fokmoldarlag [2] sem var skorið af H1300 gjóskunni. Neðst í fokmoldinni [2] lá svo H1104 þvert yfir skurðinn. Líkt og í skurði 1 þá lá gjóskan ofan á rótuðu torflagi sem var rótaðra efst en lagskiptara neðst. Lagið var nokkurn veginn jafn þykkt í skurðinum öllum en hækkaði eilítið í norðurenda þar sem að var náttúruleg

upphækkun í landinu. Undir torflaginu [3] var svo rótað moldarlag [4] sem í voru stórir flekkir af H3, möl og kolum. Neðst í rótaða laginu [4] var svo 3cm þykkt lagskipt kolalag með heilum kvistum af kolum. Í suðurenda virtist kolalagið verða þykkara. Ekki var grafið niður fyrir kolalagið nema vestast þar sem að var náttúrleg upphækkun í landi.

Túlkun:

Engin merki fundust um grafir í skurðunum tveimur. Hinsvegar var rótað torflag að því er virtist yfir svæðinu öllu sem virðist hafa verið lagt til að gera sléttan flöt innan garðs. Þess konar torflög hafa fundist í elstu kristnu grafreitunum en þar sem engar grafir fundust er ekkert hægt að fullyrða um þann möguleika. Undir torflaginu var nokkuð af kolum og brenndum beinum og ljóst að þarna hefur farið fram einhver vinnsla, e.t.v. kolagerð eða járnvinnsla. Sú vinnsla hefur svo verið hulin með áður nefndu torflagi. Þótt ekki væri hægt að staðfesta með vissu hvernig minjar um var að ræða var ljóst að staðurinn hefur ekki verið í notkun eftir að H1104 féll.

4.1.3 Hrappsá

Mynd 8. Horft út Deildardal frá Hrappsá. Fyrir miðri mynd er skálatóftin og er horft eftir henni endilangri til vesturs út dalinn.

Hrappsá var hjáleiga frá Skuggabjörgum, og stóð norður við samnefnda á í Deildardal vestan verðum, milli Skuggabjarga og Stafshóls. Óvíst er hversu stórt land hjáleigan hafði, annað en túnið, sem afmarkað er fornum túngarði.

Engar ritaðar heimildir hafa varðveist um tilvist Hrappsár fyrir 1831, nema þjóðsaga sem virðist eiga uppruna sinn til fyrstu alda Íslandsbyggðar. Þær sagnir var að finna í handritum frá árunum 1368 og 1428, sem eru því miður glötuð.⁴ Ekki er minnst á Hrappsá í Jarðabókinni 1709 sem verður að teljast frekar óvanalegt en kann þó að eiga sér skýringu.⁵ Skuggabjörg voru í eyði árið 1709 og því enginn ábúandi á jörðinni sem greint gat frá staðhátum. Hrappsá virðist hafa gleymst. Ferðabók Ólafs Olaviusar frá 1777 getur heldur ekki Hrappsár í upptalningu á eyðibólum í Hofshreppi. Býlið var í byggð frá 1831 og var þar búið með hléum til ársins 1872, að Hrappsá fór í eyði og hefur ekki byggst síðan. Hrappsár er getið neðanmáls í Jarðatali Johnsens frá 1847, en þar segir að prestur nefni hjáleiguna Hrappsá en aðrar upplýsingar um býlið séu ekki kunnar og því er það ekki í jarðatalinu sjálfu.⁶

Bæjarstæðið er skammt ofan við vegslóða (Deildardalsveg vestri) sem liggur milli Skuggabjarga og Stafshóls, fast framan við Hrappsárskriðuna.

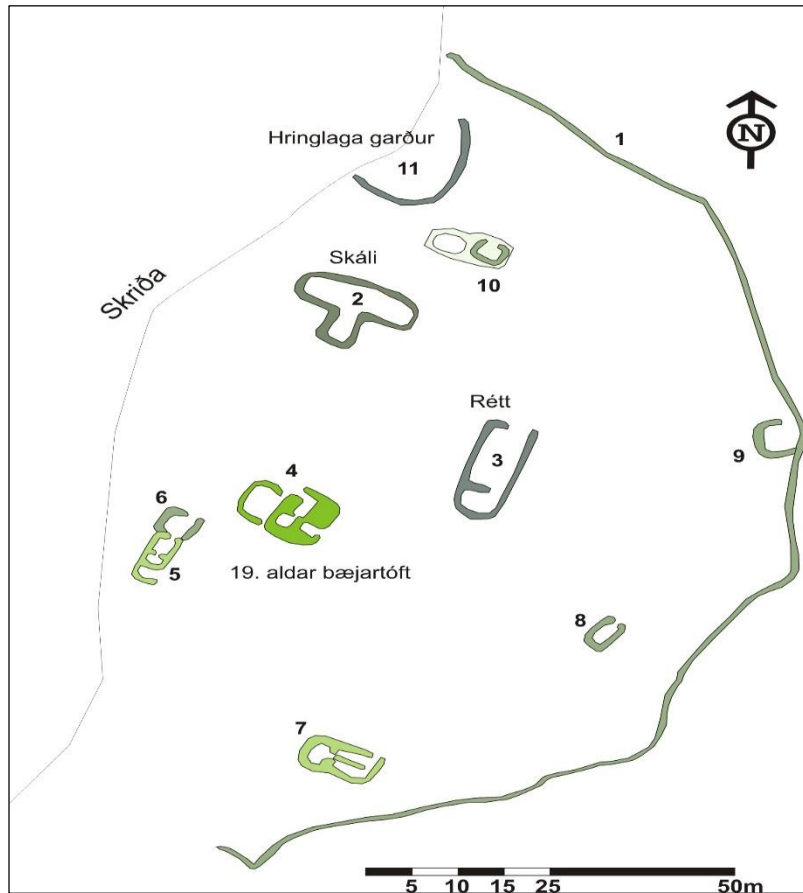
⁴ HSk. 403. fol. Örnefnalýsing úr Deildardal. Jón H. Árnason.

⁵ JÁM X, bls. 20-210.

⁶ Jarðatal Johnsens 1847, bls. 270.

Túnið er í litlum halla, vel gróið en þýft og hefur aldrei verið sléttað. Innan túngarðsins eru nokkrar glöggar tóftir frá búsetu á 19. öld en einnig mótar fyrir eldri tóftum.

4.1.4 Rannsókn 2013

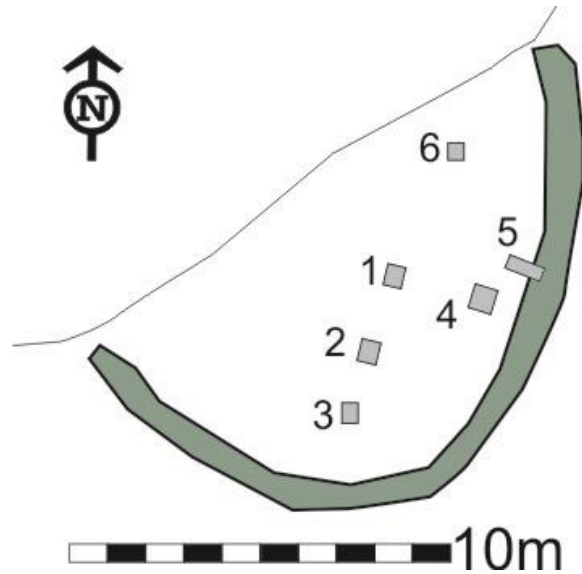

Mynd 9. Yfirlitsteikning af minjum á Hrappsá. 1. Túngarður reistur eftir 1104. 2. Skálatóft eldri en 1104. 3. Rétt eldri en 1104. 4. Rúst 19. aldar bæjarins. 5. Fjánhúskofi. 6. Eldri kofatóft undir fjárhúsi. 7. Fjánhús og hlaða frá seinustu búsetu. 8. Forn kofatóft. 9. Réttartóft jafn gömul túngarðinum.

Sumarið 2013 voru teknir borkjarnar og tvö rofsnið í túngarð teiknuð upp. Ljóst er að byggð hefur verið hafin á Hrappsá á 11. öld. e.t.v. fyrr, og voru skáli, rétt og hálfhringlaga garðlag elstu byggðamerki innan túns. Túngarðurinn bendir þó til að búið hafi verið á Hrappsá eftir 1104, e.t.v. allt til 14. aldar. Menjar um þá byggð liggja líklega undir 19. aldar byggðaleifunum. Ljóst er þó að bærinn hefur legið lengi í eyði áður en hann byggðist aftur í nokkra áratugi á 19. öld.

4.1.5 Rannsókn 2014

Framhaldsrannsókn var framkvæmd á Hrappsá sumarið 2014. Alls voru teknir 6 litlir skurðir í hálf hringlaga gerði [11] nyrst í Hrappsártúninu. Garðlagið eða gerðið var um 16m langt frá norðri til suðurs en um 11m langt frá austri til vesturs en þá vantar inn vesturhluta garðsins sem hefur orðið undir grjótskriðu sem hlaupið hefur yfir vesturhluta túnsins. Á yfirborði virtist svæðið hafa verið sléttað og afmarkað af lágu garðlagi. Skurðirnir hinsvegar bentu til að þarna væri mjög grunnt niður á skriðumöl. Engin mannvirki komu fram í skurðum og snið því ekki teiknuð upp.

Mynd 10. Yfirlitsteikning af legu skurða í hringlaga gerði á Hrappsá.

Mynd 11. Skurður 1 – að ofan.

Mynd 12. Rauð sandsteinsperla sem fannst í rótuðu lagi í skurði 1.

Skurður 1:

Lengd: 68cm

Breidd: 30cm

Dýpt: 30cm

Lýsing

Á 11cm dýpi var H1104 gjóskan in situ. Neðan hennar var rótaður jarðvegur með torfi og dálitlu af kolum. Í torfrótinu fannst svo perla úr rauðum sandsteini. Á 30 cm dýpi var komið niður á H3 in situ. Rótaða torflagið lá beint ofan á H3 og var einna helst sem að mokað hafi verið niður á H3 þegar svæðið var sléttað.

Skurður 2:

Lengd: 70cm
Breidd: 40cm
Dýpt: 30cm

Lýsing

Jarðlög voru með svipupu sniði og í skurði 1. Rótað torflag með koladreif undir H11104. Komið niður á H3 beint undir rótaða laginu á 40cm dýpi.

Mynd 13. Skurður 2, tekið í vestur.

Skurður 3:

Lengd: 55cm
Breidd: 50cm
Dýpt: 40cm

Lýsing

H1104 var in situ á 18cm dýpi og um 15cm rótað torflag undir því. H3 óhreyfð á 40cm dýpi.

Mynd 14. Skurður 3, tekið í norður.

Skurður 4:

Lengd: 72cm
Breidd: 60cm
Dýpt: 40cm

Lýsing

H1104 var óhreyfð á 19cm dýpi. Rótaður jarðvegur með dálitlum kolum undir því niður á H3 sem lá á 40cm dýpi.

Mynd 15. Skurður 4, tekið í vestur.

Skurður 5:

Lengd: 1m
Breidd: 70cm
Dýpt: 15-60cm

Lýsing

H1104 lá in situ á 35cm dýpi og Landnámsgjóskan lá in situ á 59cm dýpi. Engin torflög voru í skurðinum en dálítið af kolum neðan við H1104.

Mynd 16. Skurður 6, tekið að ofan.

Mynd 17. Til vinstri, austursnið í skurði 5.

Skurður 6:

Lengd: 50cm

Breidd: 40cm

Dýpt: 20cm

Lýsing

Engin mannvist fannst í skurðinum en 20cm voru niður á H3 in situ.

Túlkun

Ummerki um mannvist voru öll frá því fyrir 1104 gjóskuna sem bendir til að svæðið hafi verið sléttað áður en gjóskan féll en þó var ekki ljóst við rannsóknina af hverju svæðið hefur verið sléttað. Garðlagið sem virtist umlykja svæðið hefur líklega komið til vegna uppmoksturs og sléttunar svæðisins Engin ummerki fundust um að þarna kynni að vera grafreitir.

5 RANNSÓKNIR Í UNADAL 2014

Mynd 18. Fornar bæjartóftir undir 20. aldar fjárhústóft á Spáná. Kári Gunnarsson við borkjarnatöku. Ljósmynd. GZ.

5.1 SPÁNÁ

Spáná er innsti bær í Unadal, norðan Unadalsár. Þar eru talsverðar bæjartóftir, enn mjög glöggar, og allmargar útihúsarústir víðsvegar í túni og utan þess. Vallargarður er öflugur ofan við túnið undir Spánárhólum, fremri hlutinn torfhláðinn en ytri hlutinn gerður úr grjóti og nær um hundrað metra niður á skriðugrundina. Túnið hefur verið talsvert stórt, á þurru mólendi og uppgrönu skriðufframhlaupi Spánárinnar, harðlent en greiðfært að hluta. Spáná fór í eyði 1921 og standa engin hús þar lengur. Jörðin er nú í eigu Upprekstrararfélags Unadalsafréttar og hluti af Unadalsafrétti.⁷

Spáná virðist löngum hafa verið í eyði á miðöldum. Ókunnugt er hvenær jörðin fyrst byggðist en Hólastóll sýnist hafa eignast landið á 15. öld. Jörðin kemur fyrst fram í skrá Stólsins 1525, þá talin með húsalausum eyðikotum⁸. Heimild greinir að Þorbergur Bessason, sýslumaður á Hofi hafði á miðri 16. öld Spáná á leigu frá Hólum og hafði þar í seli meðan hann hélt bú á Hofi.⁹ Jörðin hefur byggst aftur á seinni hluta 17. aldar þar sem hún er talin í reikningum

---

⁷ Veðmálaskrár nr. 4756.

⁸ DI IX, bls. 302.

⁹ Jarðabréf á Þjóðskjalasafni. 2 (72)B.

Hólastóls 1666 og í Jarðabókinni 1709 segir að hún hafi verið byggð úr auðn fyrir 40 árum, þ.e. laust fyrir 1670.¹⁰

Í Jarðabókinni 1709 er Spáná einungis metin til 6 hundraða og er lágt mat sem eflaust er til komið af landþrengslum og mikilli óhægd. Í Jarðabók Johnsens frá 1847 er jörðin sögð 6 hundruð en neðanmáls að hreppstjóri telji hana 8 hundruð.¹¹ Árið 1849 var „Spáná bóndaeign eftir núverandi dýrleika 8 hundruð.“¹² Árið 1861 var matið hækkað upp í 9.9 hundruð og árið 1922 var matið orðið kr. 1.700, jörðin þá komin í eyði og lögð undir afrétt.

5.1.1 Rannsókn 2013

Sumarið 2013 var nokkur fjöldi borkjarna tekinn á Spánaá. Þar komu fram ummerki um byggð þegar á 11. öld, e.t.v. fyrr. Byggð kann að hafa lagst af þegar á 12. öld. Þó kann að hafa verið þarna einhver byggð, e.t.v. haft í seli eftir að byggð lagðist af á 12. öld en áður en þar var byggt aftur á 17. öld.

5.1.2 Rannsókn 2014

Sumarið 2014 voru tóftir vestan heimatúns á Spánaá mældar upp og borkjarnar teknir á nokkrum stöðum. Tóftinar liggja í grónum árfarvegi um 230m suðvestur af 20. aldar bæjarstæði Spánár en um 160m suðvestur af elsta bæjarstæðinu sem lá undir fjárhúsleifum frá 20. öld. Spána hefur runnið bæði austan og vestan minjanna og eru þær að hluta til skemmdar vegna árinna.

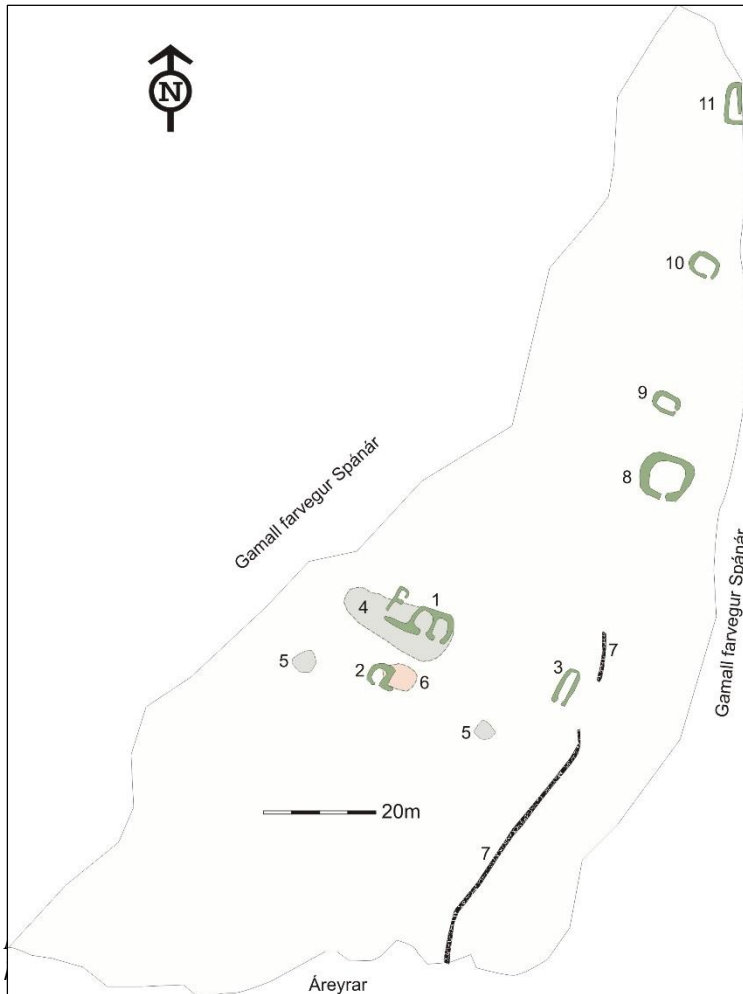
Seltóftir [1] lágu á dálítilli upphækkun vestanvert á keilulaga grösugu svæði milli gamalla farvega Spánár. Áin rennur nú um 230m vestan tóftanna. Aðal tóftin var þrí- eða fjórskipt og voru veggir hennar nokkuð jarðsokknir og óljósir á kafla. Tóftaþyrpingin lá vnv-asa og var um 12m á lengd og 6m á breidd að utanmáli. Tvær aðrar tóftir sem tilheyra líklega selinu voru einnig mældar upp. Kofatóft [2] sem lá um 6m suður af seltóftinni. Kofinn virtist hafa verið tvískiptur, veggir voru þó nokkuð óljósir. Tóftin hefur verið 4x5m að utanmáli. Um 21m asa af seltóftunum voru leifar kvía [3] sem tilheyrt hafa selinu. Kvíarnar lágu nnv-asa og voru 7m langar og 3m breiðar. Inngangur hefur verið til suðurs. Grjóthlaðinn garður [7] lá á um 48m löngum kafla frá bakka sem Unadalsá hefur brotið um 60m sunnan seltóftanna og til nnv sunnan seltóftanna og kvíanna. Við kvíarnar hverfur garðurinn á um 9m kafla en verður svo aftur sýnilegur á um 10m löngum kafla norðaustan kvíanna. Ekki var hægt að sjá hvort að garðurinn hefur legið norður fyrir tóftirnar eða ekki. Grjótið virtist ekki nógu mikið til að hafa myndað skepnuheldan garð. Hann hefur því mögulega verið grjóthlaðinn neðan til en torfi ofan en einnig kann grjót úr garðinum að hafa verið notað til seinni tíma bygginga, e.t.v. selbygginganna. Norðan garðsins [7] og seltóftanna[1,2,3] voru svo leifar fjögurra mannvirkja. Leifar réttar [8] lágu 38m norðvestan seltóftanna. Réttin var um 7x9m að utanmáli, veggir hrundir og sokknir en dyr virðast hafa verið til suðurs. Óvíst er hvort réttin hefur tilheyrt seljabúskapnum eða Spánarbæ. Sjö metrum ofan réttarinnar [8] voru tóftir kofa [9] sem lá nnv-asa og hafa dyr vitað

---

¹⁰ JÁM IX, bls. 247.

¹¹ Jarðabók Johnsen 1847, bls. 270.

¹² Jarðabók 1849 nr. 78.

frá selinu. 4. Tofuupphækkun undir seltoftunum. 5. Manngerð upphækkun. 6. Ruslahaugur eldri en seltóftirnar sem sjást á yfirborði. 7. Grjóthlaðinn garður, e.t.v. túngarður. 8. Fornleg rétt. 9. Kofatóft. 10. Kofatóft. 11. Seinni tíma fjárhúskofi.

veggja. Heildarstærð upphækkunarinnar undir seltóftunum var um 9x20m að utanmáli. Öskuhaugurinn [6] lá rétt um 4m sunnan við upphækkunina og, a.m.k. að hluta, undir kofatóft [2]. Borkjarnar teknir í upphækkunina og í öskuhauginn sýndu að nokkur tími hafði liðið á milli þess sem minjarnar lögðust af og H1104 gjóskan féll og minjarnar því a.m.k. frá 11. öld. Hversu löngu er þó erfitt að fullyrða en þessar elstu byggðaleifar kunna þó að vera allt frá 10. öld.

Hafi grjótveggurinn austan tóftanna verið túngarðsveggur sem tilheyrir hefur elstu mannvist á svæðinu þá er líklega um að ræða leifar býlis frá elstu tíð. Garðurinn hefði þá afmarkað túnstæði allt að 90x85m stórt, jafnvel stærra. Spáná og Unadalsá hafa hinsvegar rofið garðinn sunnanverðan og garð, tún og mögulega tóftir vestan seltóftanna. Ekki er hægt að fullyrða aldur garðsins þar ekkert torf var eftir í honum vegna jarðvegsrofs. Garðurinn hefur varla tilheyrir selinu en þau voru jafnan ógirt. Hafi hann hinsvegar verið yngri er augljóslega ekki um túngarð að ræða og hlutverk hans þá óþekkt.

til austurs. Um 20m ofan kofans [9] var tóft [10] sem var 4x6m að utanmáli, veggir nokkuð sokknir en dyr hafa vitað til austurs. Um 20m ofan tóftarinnar [10] var svo aflöng tóft [11] sem gæti verið yngsta tóftin á svæðinu. Tóftin lá n-s en austur langveggur tóftarinnar hefur horfið vegna jarðvegsrofs þegar Spáná hefur runnið í farvegi austan tóftanna. Tóftin hefur verið 7m löng og eftir henni endilangri lá annað hvort veggjahrun eða leifar grjóthlaðs garða. Tóftin virtist vera yngst tóftanna á svæðinu.

Borkjarnar sem teknir voru í vegg seltóftarinnar bentu til að veggirnir væru hlaðnir eftir að 1300 gjóskan féll. Hinsvegar lágu tóftirnar ofan á upphækkun sem reyndust vera leifar mannbústaðar [4] og öskuhaugs [6]. Engir veggir voru sjáanlegir í þessum elstu minjum en þúfnakragi sem lá vestan seltóftarinnar gæti hafa verið leifar

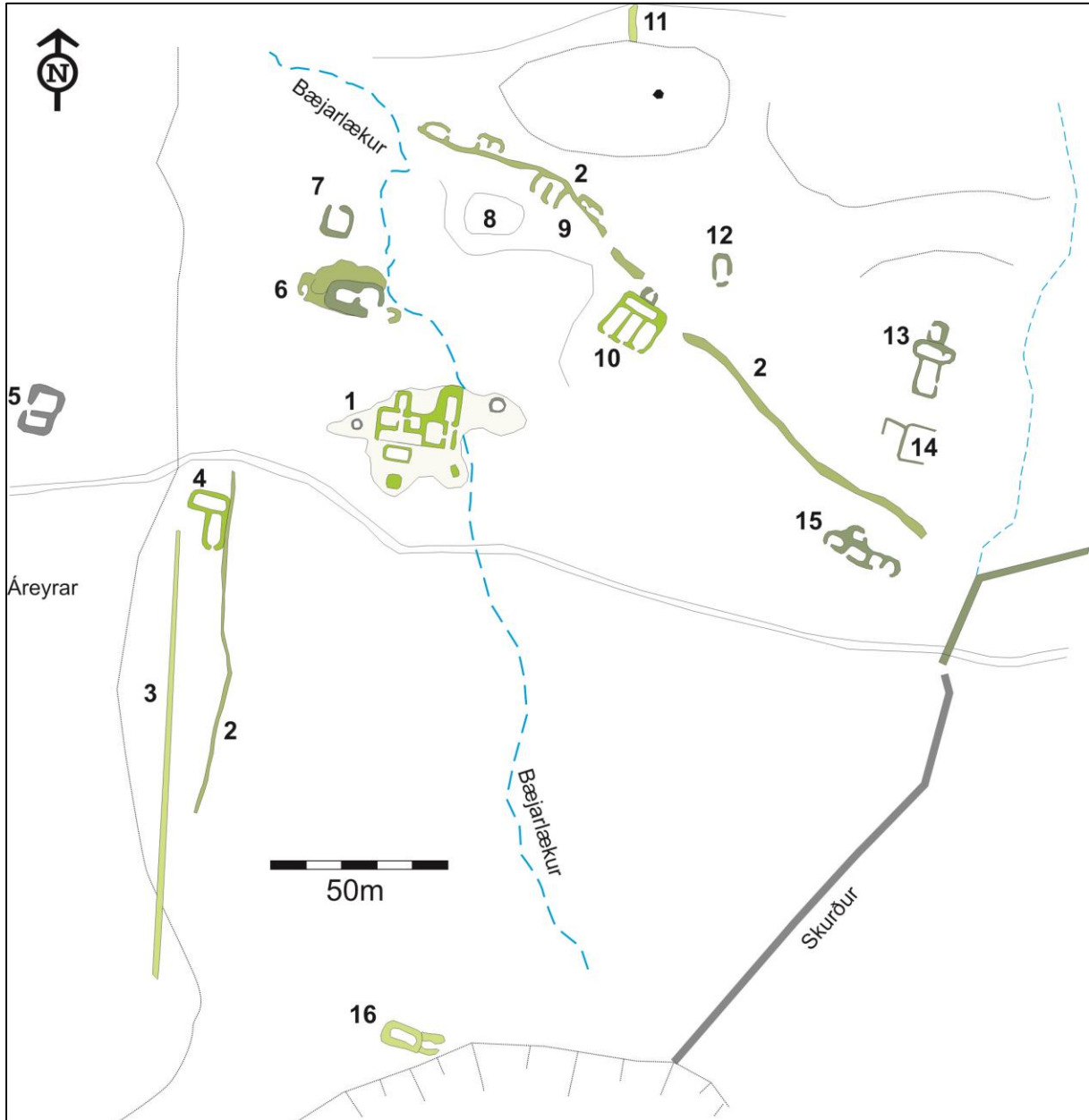

Mynd 20. Horft til vesturs yfir seltóftir á áreyrum vestan heimatíns Spánár.

Allar tóftirnar sem sýnilegar voru á yfirborði hafa verið grjóthlaðnar, a.m.k. að hluta en torf fannst einnig í veggjum seltóftarinnar. Þar sem seltóftirnar lágu var jarðvegsdýpt a.m.k. metri niður á skriðu en annars var fremur stutt niður á skriðugrjót á svæðinu sem kann að benda til að þarna hafi orðið nokkuð jarðvegsrof.

Tóftirnar ofan seltófta og garðs gætu mögulega hafa tilheyrt elstu byggð en einungis voru eftir grjóthleðslur í neðri hluta veggja. Þær voru allar hrundar og úr lagi gengnar og mögulegir torfveggir ekki greinanlegir. Það var því ekki hægt að aldursgreina þær nánar. Efsta (nyrsta) tóftin virtist þó yngri en aðrar tóftir á svæðinu. Grjótið í hleðslum var rúnnað og vatnssorfið og því ekki ýkja gott hleðslugrjót enda voru veggir allir mjög hrundir. Hafi tóftirnar verið hluti elstu byggðar á 10. -11. öld, hafa þær legið utan túngarðs. Þær kunna hinsvegar einnig að hafa tilheyrt selinu eða yngri byggð á eiginlegu bæjarstæði Spánár.

5.1.3 Bjarnastaðir

Mynd 21. Yfirlitsteikning af minjum á Bjarnastöðum. 1. Bæjarhóll og yngstu bæjarleifarnar. 2. Eldri túngarður. 3. Yngri túngarður. 4. Tóftir hesthúss og hlöðu. 5. Heimilisrétt utan túns. 6. Tóftahóll, líklega eldra bæjarstæði sem rétt hefur verið grafin ofan í. 7. Forn réttartóft. 8. Sléttað sporöskjulaga svæði sem könnunarskurðir voru teknir í 2014. 9. Tóftir af kvíum. 10. Tóftir af svokölluðu Ytra-Fjánhúsi. 11. Sundlaugargarður. 12. Kvíaból. 13. Fjánhús og hlaða suður á Gerði. 14. Kartöflugarður. 15. Eldri útihúsatóftir. 16. Tóftir svokallaðra Hlöðuhúsa.

Bjarnastaðir eru eyðibýli austan megin í Unadal í 140 metra hæð yfir sjávarmáli. Liggur land jarðarinnar milli Bjarnastaðaár og Tungufjalls að utan en Spánárdals og Spánárinnar að framan. Á jörðin land að Grundarlandi að utan, háfjalli að ofan, Spáná að innan og Unadalsá að neðan móts við Þönglaskálaselland og Bjarnastaðagerði.

Mynd 22. Horft til vesturs yfir rannsóknarsvæðið 2014.

Bjarnastaða er fyrst getið í heimildum 1449 en þá var jörðin komin í eigu Hólastóls. Býlið fór í eyði 1947 og öll hús eru þar löngu fallin. Jörðin var formlega lögð til afréttar 1961.¹³

5.1.4 Rannsókn 2014

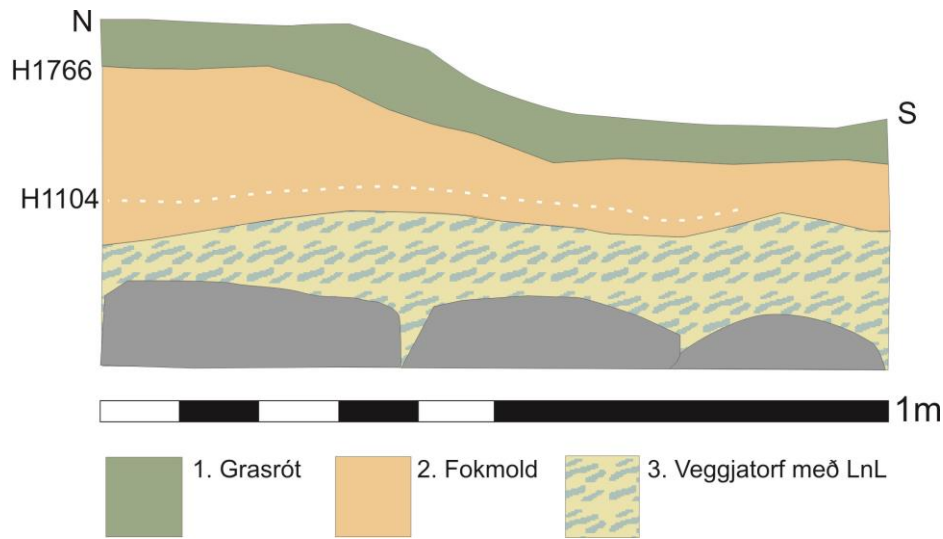
Kjarnar voru teknir á nokkrum stöðum til að freista þess að finna hvort bærinn hafi alla tíð verið á sama stað. Kjarnar sem teknir voru í rústabungu sem lá undir seinni tíma réttartóft (nr. 6 á mynd 21) gáfu til kynna að þar kynni að vera mannbústaður a.m.k. frá 11. öld, líklega allt frá landnámsöld. Um 30m norðaustur af elsta bæjarstæðinu var flati neðst í brekku um 16x14m að ummáli. Þessi sléttada flöt var eini staðurinn sem líklegur var til að geta verið kirkjugarður en mögulegt er að ef kirkja og garður hafa verið á Bjarnastöðum í frumkristni kunni þær minjar að liggja í bæjarhólnum undir 20. aldar bæjartóftunum.

Þrjú könnunarskurðir voru teknir í flötina sem er 50m ofan og norðan yngstu bæjartófta á Bjarnastöðum. Svæðið hafði augljóslega verið sléttað og virtist garðlag liggja umhverfis flötina sem var 16m frá austri til vesturs og 12m frá norðri til suðurs. Þrjú könnunarskurðir voru teknir á svæðinu. Engar vísbendingar fundust um að þarna væri um grafreit að ræða en ljóst var að þarna væru tölverðar mannvistarleifar í jörðu.

---

¹³ Byggðasaga Skagafjarðar VII bindi, bls. 281.

Skurður 1

Mynd 23. Yfirlitsteikning af jarðlögum í austursniði skurðar 2.

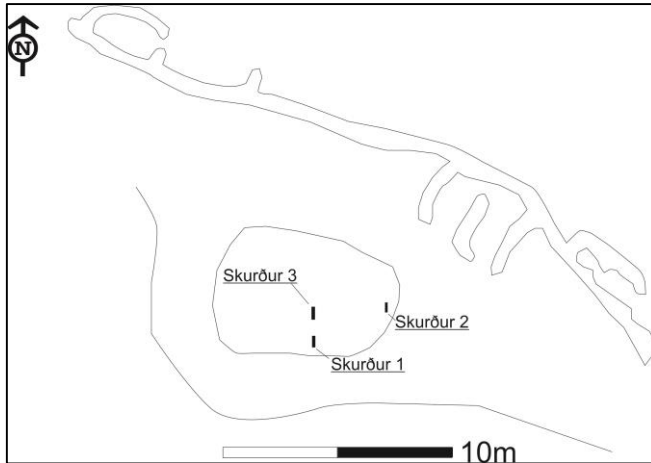
Skurður 1

Skurðurinn var tekinn í suðurhluta svæðis og var hann 100cm langur, 50cm breiður og 58cm djúpur í norðurenda en 43cm djúpur í suðurenda. Neðst í grasrót [1] var þunn svört gjóskulína, H1766. Undir grasrót [1] var, að því er virtist, einsleitt fokmoldarlag [2]. Það var skorið af H1104. Gjóskan lá um 4-7cm ofan við 20cm þykkt rótað torflag [3] sem í voru linsur af landnámslaginu. Undir torfinu var svo grjóthleðsla í vegg, undirstaða undir torfvegg. Rótað torf var yfir grjóthleðslunni en H1104 hefur lagst yfir hrúnið torfið úr veggnum. Veggurinn virðist hafa hrúnið til austurs.

Skurður 2

Mynd 24. Yfirlitsteikning af norður skammsniði skurðar 2.

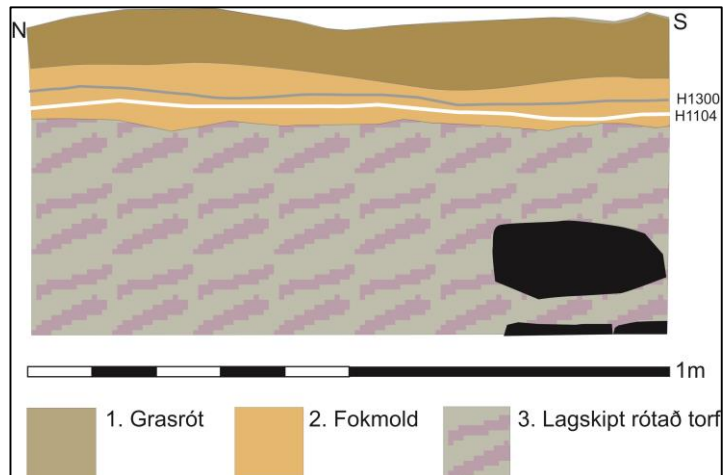
Mynd 25. Yfirlitsteikning sem sýnir legu könnunarskurða.

svo 3ja cm þykkt óhreyft moldarlag [4] ofan á 30cm þykku rótuðu torflagi [5] með stórum flekkjum af H3, linsum af landnámslaginu og dálitlu af kolum. Í botni skurðar á 50cm dýpi kom fram um 2ja cm þykkt kolalag.

Skurðurinn var tekinn austast á svæðinu og var hann 80cm langur, 50cm breiður og 56cm djúpur í norður enda en 40cm í suður enda. Undir grasrót og yfirborðsjarðvegi [1] á 15cm dýpi neðst í óhreyfðu fokmoldarlagi [2] lá H1300 gjóskan *in situ*. Undir *in situ* H1300 var svo 6cm þykkt fokmoldarlag [3] sem í var dálítill koladreif. Þá var þunn lína af H1104 *in situ*. Undir 1104 gjóskunni var 5cm þykkt einsleitt moldarlag [3]. Neðst í því lagi var svo þunnt dökkt gjóskulag líklega Vj~1000. Undir 1000 laginu var

Skurður 3

Skurðurinn var tekinn fyrir miðju svæði, hann lá norður-suður var 110cm á lengd, 40cm breiður og 53cm djúpur í norður enda en 56cm í suður enda. Undir grasrót [1] voru fokmoldarlög [2] sem í lágu gjóskulögin H1300 og H1104. Um 5cm þykkt fokmoldarlag lá milli H1104 og rótaðs torflags [3]. Um var að ræða rauðleitt mýrartorf með flekkjum af H3 og landnámslaginu. Torflagið var um 40cm þykkt eftir öllum skurðinum. Gæti verið einhverskonar sléttunarlag en virtist of jafnþykkt til að gera verið hrun úr torfvegg. Steinar voru í botni skurðar syðst og stór steinn í torflaginu [3].

Mynd 26. Yfirlitsteikning sem sýnir jarðlög í vestursniði

Túlkun:

Byggð á Bjarnastöðum hefur líklega hafist á 9.-10. öld. Ekki var hægt að fullyrða hvaða starfsemi hefur farið fram á svæðinu en henni hefur allavega verið hætt nokkru fyrir 1000. Í fornum kirkjugörðum sem skoðaðir hafa verið í Skagafirði eru oft þykk torflög sett í garðana til að slétta yfirborð þeirra. Torflagið gæti hafa verið samskonar sléttunarlag en engin merki fundust um grafir. Ljóst var þó að svæðið hefur verið umgirt torfgarði sem hefur verið fallinn 1104. Niðurstöður rannsókna benda því til að byggð hafi hafist um fimm hundruð árum áður en bæjarins er getið í fyrstu ritheimildum.

5.1.5 Ljósstaðir/Lambaréttir

Mynd 27. Flugmynd sem sýnir garðlögin í Lambaréttum. Horft til austurs. Eins og sjá má er vestari hluti gerðisins, nær á mynd sunnan þvergarðs, mun betur varðveittur enda hefur sá hluti verið lengur í notkun. Austari hlutinn var illa farinn vegna uppfoks. Ljósm. Hjalti Pálsson.

Lambaréttir eru á norðurbakka Hofsár í landi Ljósstaða á Höfðaströnd. Garðlögin afmarka svæði norðan árinna sem er 175m langt frá vestri til austurs og 80m frá norðri til suðurs. Svæðinu er skipt í tvennt með þvergarði og er afgirti hlutinn austan hans mjög uppblásinn og illa farinn. Í afmarkaða hólfinu vestan þvergarðsins voru tóftir a.m.k. fjögurra rétta frá ýmsum tímum. Sagnir herma að um 1880 hafði þarna verið reist lambarétt sem tók um 300 lömb og þar hafi fráfarulömb frá nokkrum bæjum verið setin sameiginlega um fráfarurnar þar til þau voru rekin til afréttar.¹⁴

Túlkun

Kjarnar sem teknir voru í garðlög og eina réttanna benda til að mannvirkin séu reist eftir 1104 en engin gjóska yfir þannig að ekki er hægt að fullyrða um efri aldursmörk. Hluti minjanna lítur út fyrir að geta verið frá seinni hluta 19. aldar. Garðlögin eru þó mun eldri, e.t.v. sem nemur nokkur hundruð árum. Engin merki um mannvist fundust í kjörnum.

---

¹⁴ Byggðgasaga Skagafjarðar VII, bls. 308.

5.1.6 Eyjólfsgerði

Eyjólfsgerði (einnig nefnt Stekkur) er í landi Ár í Unadal. Um 1875 á að hafa búið þar karl, Eyjólfur að nafni¹⁵ en á gerðinu eru þó einnig eldri minjar, túngarður og tóftaupphækkjanir. Þær tóftir sem gleggstar eru á yfirborði eru allar frá seinni öldum, stekkur og fjárhúskofar.

Mynd 28. Horft til suðurs yfir minjar á Eyjólfsgerði. Eyðibýlið Á í baksýn.

Mynd 29. Yfirlitsteikning af Eyjólfsgerði. 1. Túngarður. 2. Rétt áföst og jafn gömul túngarði. 3. Stekkjartóft byggð ofan á eldri minjum. 4. Fjárhústóft. 5. Hringlaga niðurgroftur, e.t.v. kolagröf. 6. Yngri fjárhústóft.

Niðurstöður borkjarnanna sýndu að túngarðurinn hefur verið byggður eftir 1104 og eldri hluti hans var eldri en 1300. Garðurinn virðist hafa verið gildaður upp og hefur þá grjóti verið hlaðið upp að honum neðan til.

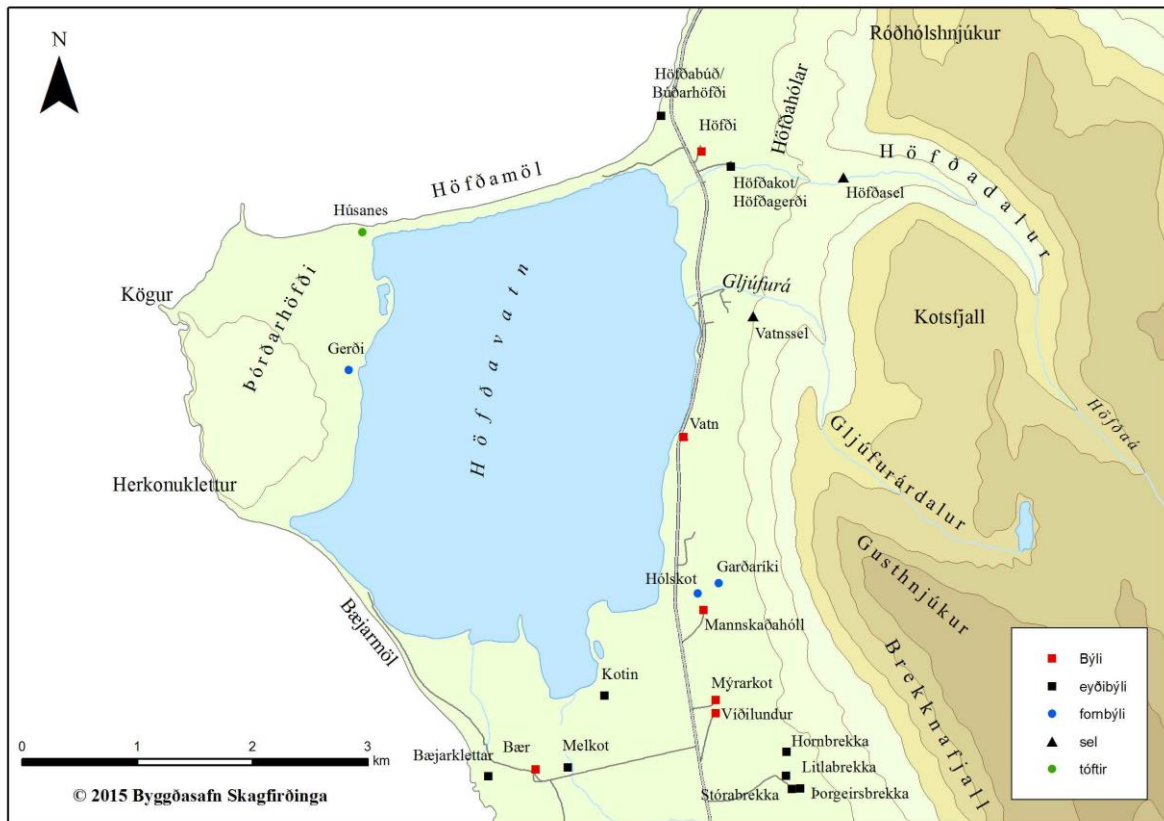
Koladreif fannst undir H1300 og hefur verið einhverskonar starfsemi eða búseta þarna fyrir þann tíma. Engin gólflög með mannvistarlögum fundust í tóftum. Óvíst hvort þarna hefur verið mannvist.

Túlkun

Túngarður byggður eftir 1104 og í notkun fyrir 1300. E.t.v. endurbyggður eftir 1300 og gildaður upp með grjóti. Einhver starfsemi hefur verið á gerðinu fyrir 1300 en ekki hægt að sýna fram á byggð með óyggjandi hætti.

¹⁵ Byggðasaga Skagafjarðar VII, bls. 302.

6 RANNSÓKNIR Á HÖFÐASTRÖND 2014

Mynd 30. Kort sem sýnir legu minja í landi Höfða og Bæjar á Höfðaströnd.

6.1 HÖFÐAKOT (HÖFÐAGERÐI/HÖFÐASTEKKUR)

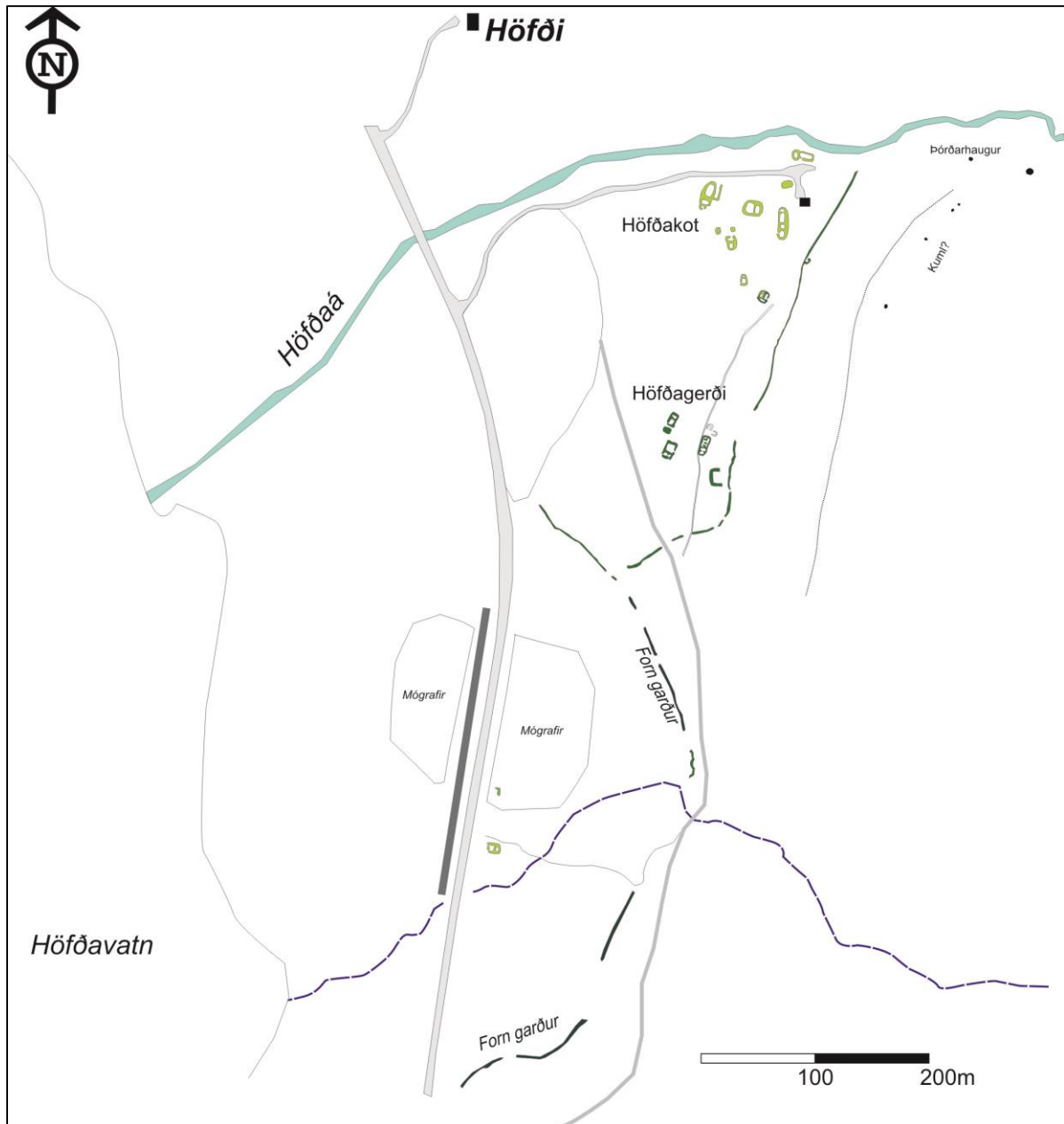
Höfðakot var hjáleiga sunnan við Höfðaá, í landi Höfða á Höfðaströnd. Hún var í byggð fram til 1703 en hafði verið sjö ár í eyði við ritun jarðabókar 1709. Búið var á Höfðakoti á 19. öld og var býlið þá einnig kallað Höfðastekkur. Höfðakot fór endanlega í eyði 1884 og hefur verið í eyði síðan. Þar er nú sumarbústaður.¹⁶

Leifar seinni alda byggðarinnar er umhverfis og í nágrenni sumarbústaðarins en mikil og forn garðlög og tóftir eru í móanum sunnan yngri minjanna. Þessum minjum fylgja engar sagnir en líklegt er að þarna sé hið upphaflega Höfðagerði og að Höfðakot hafi að hluta verið reist á leifum þess.

Höfðakot/Höfðagerði liggur sunnan Höfðaár um 220m upp, austur af þjóðvegi. Um er að ræða virkjamikil garðlög og tóftir frá ýmsum tímaseiðum. Garður liggur frá Höfðaá á um 340m löngum kafla til suðurs þar sem garðurinn beygir til ssv og sést þar á um 100m löngum kafla. Garðurinn er nokkuð stöndugur, allt að 1.5m á hæð en þó víða jarðsokkinn og vaxinn lyngi

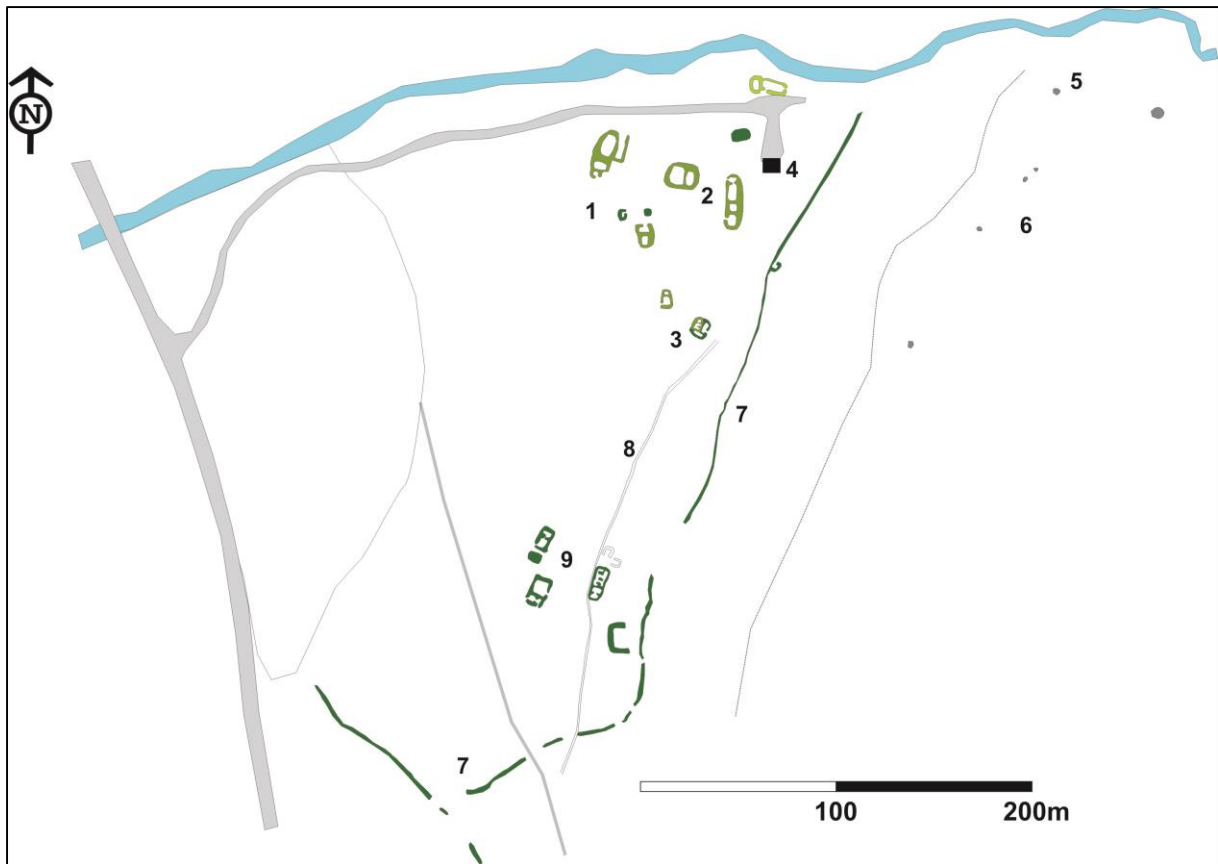
¹⁶ Byggðasaga Skagafjarðar VII, bls. 468-470.

sunnan til. Kjarnar sýndu að garðurinn hefur verið byggður eftir 1104, eða allavega endurhlaðinn eftir þann tíma. Hann er eldri en 1300.

Mynd 31. Yfirlitsteikning sem sýnir afstöðu Eldri og yngri minja á Höfðagerði. Minjar sem merktar eru með dökkum lit eru eldri.

Tóftir býlisins Höfðakots liggja nyrst á svæðinu innan garðs. Bæjartóftin er vestust tóftanna. Hún var greinilega á nokkurri upphækkun sem virtist manngerð en allsstaðar sem reynt var að bora í og við tóftina var komið niður á steina og því ekki hægt að ákvarða það frekar. Á einum stað sunnan bæjartóftarinnar var hægt að taka kjarna og í honum voru merki um mannvist fyrir 1300. Í nágrenni bæjartóftarinnar eru nokkrar útihúsatóftir sem líklega eru samtíða þeim.

Mynd 32. 1: Höfðagerði/ vísbendingar um byggð fyrir 1300. 2: Útihús frá Höfðagerði. 3: Stekkur. 4: Sumarbústaður. 5: Haugur Höfða Þórðar. 6: Möguleg kuml. 7: Túngarður – eftir 1104 fyrir 1300. 8: Traðir. 9: Fornar útihúsatóftir og réttir eftir 1104, fyrir 1300.

Syðst innan túngarðins voru leifar fjögurra jarðsokkinna en þó nokkuð glöggra tófta auk tveggja óljósari tófta. Öll mannvirkin hafa verið reist eftir 1104 þar sem að gjóskan var í nokkrum lögum í torfi en hafa verið aflagðar nokkru áður en 1300 gjóskan féll. Engin merki fundust um mannvist í kjörnum sem teknir voru í tóftirnar né heldur greinanleg gólflög. Það kann því að vera að einungis sé um að ræða hús fyrir skepnur og réttir.

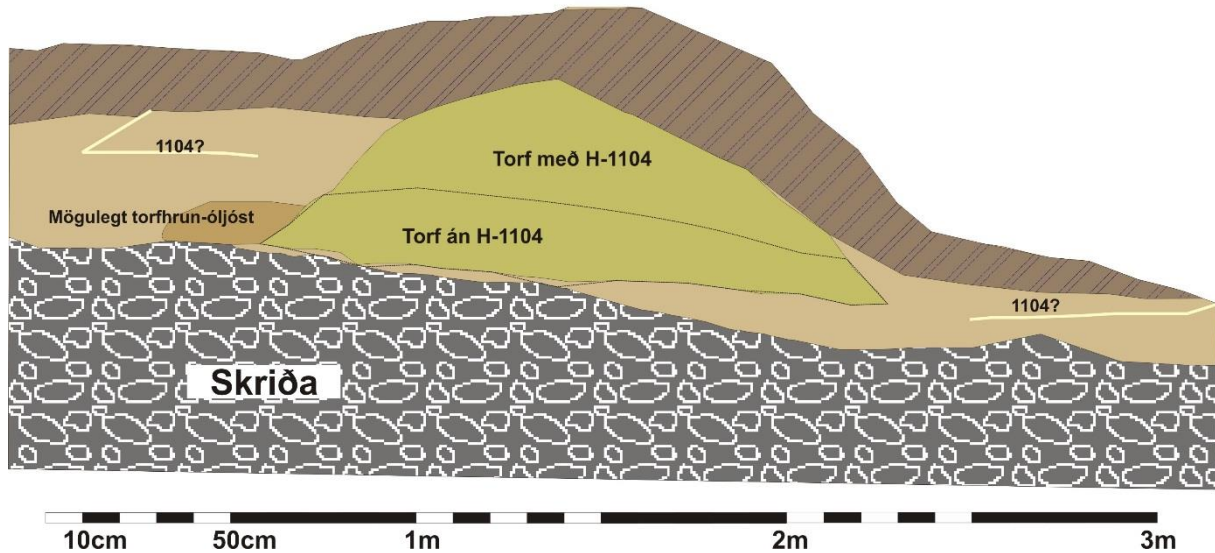
Suður endi garðsins, umhverfis Höfðagerði, kemur í annan garð sem liggur frá þjóðvegi í boga til austurs á um 670m löngum kafla og hefur legið niður á austurbakka Höfðavatns. Ekki sáust merki bæjar innan þess garðs en hinsvegar er mýrlendi og í því miklar mógrafir og yngri tóftir sem mór hefur verið þurrkaður á. Tilgangur garðsins er því óþekktur. Garðurinn var skoðaður 2007 þegar lögð var hitaveitulögn að Hofsósi. Hann reyndist að stofni til eldri en 1104 en hefur verið endurhlaðinn eftir að H1104 gjóskan féll.

Túlkun

Höfðagerði hefur verið í byggð eftir 1104 en aflagt fyrir 1300. Engin ummerki mannbústaðar fundust í tóftunum syðst innan túngarðs. Bæjarhúsin sem tilheyrðu túngarðinum hafa líklega verið nyrst á svæðinu þar sem býlið Höfðakot var síðar. Syðri garðurinn hefur verið hlaðinn fyrir 1104 og svo endurhlaðinn. Óvíst er hvort hann hafi umlukið býli en hann virðist eldri en garðurinn umhverfis Höfðagerði sem hefur verið hlaðinn upp að honum. Hann hefur þá

mögulega verið hlaðinn að hluta upp eftir 1104 þegar yngri var reistur. Höfðagerði hefur verið komið í eyði fyrir gjóskufallið 1300.

Höfðagerði í landi Höfða, Höfðaströnd
Sniðteikning í túngarðsvegg - austursnið
Teikning: GZ

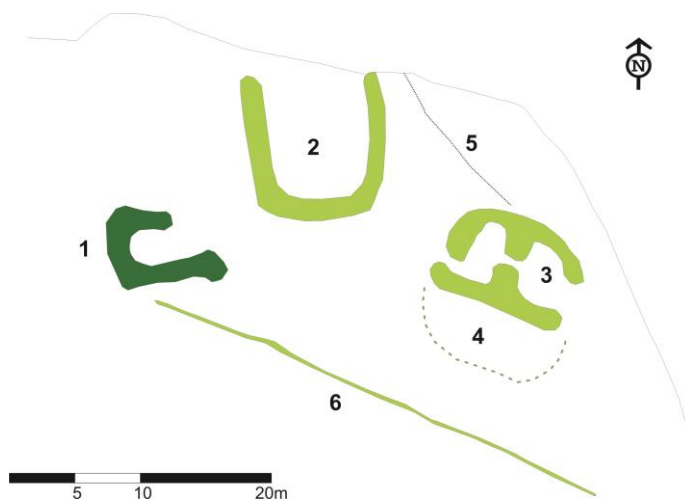

Mynd 33. Teikning af sniði í garð sem að túngarðurinn á Höfðagerði liggur upp að. Garðlagið er um 650m langt og liggur í boga til suðurs frá Höfðagerði. Þegar hitaveita var lögð í Hofsóss 2007 var teiknað upp snið þar sem hitaveituskurðurinn lá í gegn um garðlagið. Áður óbirt rannsóknargögn úr vettvangsferð frá 28.06.2007.

6.2 HÚSANES/RÉTTARNES Í ÞÓRÐARHÖFÐA

Mynd 34. Flugmynd sem sýnir tóftir á Húsanesi/Réttarnesi. Eins og glögggt má sjá er hluti tóftanna horfinn vegna landrofs og staðurinn í mikilli hættu. Ljós. Hjalti Pálsson.

Mynd 35. Yfirlitsteikning af minjum á Húsanesi. 1. Eldri óleggri tóft. 2. Tóft af rétt sem er að hluta hforin fyrir bakka. 3. Beitarhús. 4. Rústaupphækkun. 5. Gata. 6 Lág gærðlag eða uppmokstur e.t.v. undan girðingu.

Norðaustur horn Þórðarhöfða heitir Húsanes. Nesið er í landi Höfða á Höfðaströnd. Þarna voru beitarhús og rétt sem voru í notkun á 20. öld en þar eru einnig leifar eldri tóftar. Fleiri tóftarleifar hafa líklega verið á svæðinu en þarna hefur orðið mikið landbrot og er hluti tóftasvæðisins horfinn eða við að hverfa fyrir sjávarbakka.

Kjarni var tekinn í eldri tóftina og var ljóst að hún hefur verið reist eftir 1104 en engin efri mörk voru greinanleg. Dátlítil móaska var í kjarnanum sem staðfestir að þarna hafi menn á einhverjum tíma hafst við. Þó fundust engin merki um lengri búsetu. Vera kann að þarna hafi verið sjóbúðir en svæðið er orðið illa farið af sjógangi og erfitt að fullyrða hversu margar tóftir hafi verið þarna upphaflega

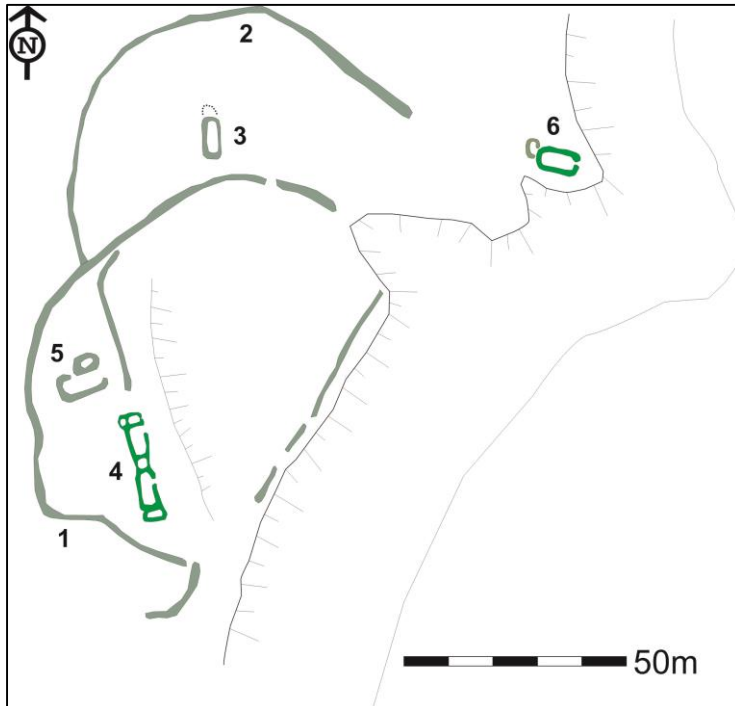
6.3 ÞRÆLSGERÐI Í ÞÓRÐARHÖFÐA

Mynd 36. Flugmynd sem sýnir garðlög og tóftir við Gerðisvík. Yngri beitarhúsatóft er ljósari á lit en umhverfið en einnig má sjá eldri tóftir hægra megin við hana. Beitarhúsin hafa verið reist ofan á eldri mannvirkjum. Ljósni. Hjalti Pálsson.

Í landi Bæjar á Höfðaströnd, upp af svokallaðri Gerðisvík fyrir miðri austurströnd Þórðarhöfða, eru forn garðlög og tóftir fornbylis. Minjarnar ganga undir heitinu Þrælsgerði (Þrælagerði/Gerði). Þessi nafngift er augljóslega seinni tíma útskýring en heiti býlisins er óþekkt og engar heimildir til um það. Býlið liggur frammi á rofbakka ofan víkurinnar og hluti túngarðs fremst á rofbakka ofan fjörunnar og í nokkurri hættu vegna landrofs. Reyndar má greina leifar tveggja túngarða en býlið virðist hafa verið flutt eða endurbyggt, a.m.k. einu sinni.

Frammi á brekkubrún ofan fjöru á nesinu norðan víkurinnar, eru leifar seinni tíma úthúsa [6], fjárhúss og kofatóftar. Um 50m norðvestan tóftanna á nesinu liggur bogadregið garðlag [2] um 160m að lengd upp í brekkuna til vesturs og svo í suðurátt að víkinni. Annað samskonar garðlag [1] liggur í boga upp frá víkinni, upp brekku og til suðurs ofan tófta [4-5] sem liggja efst á dálitlum stalli í brekkunni innan garðsins. Yngri garðurinn er 280m langur og liggur einnig endilangt eftir brekkubrún ofan víkurinnar og myndar tún eða gerði um 123m langt frá

Mynd 37. Yfirlitsteikning sem sýnir legu minja við Gerðisvík. 1. Yngri túngarður. 2. Eldri túngarður. 3. Forn tóft, e.t.v. útihúsatóft. 4. Seinni tíma beitarhús. 5. Tóftir frá því fyrir 1104. 6. Eldri kofatóft og yngri útihúsatóft.

norðaustri til suðvesturs og 76m frá norðvestri til suðausturs. Garðlagið er fornlegt og virðist liggja yfir áður nefnt bogadregið garðlag [2]. Garðbútur, um 40m langur liggur frá norðri til suðurs innan syðra garðslagsins [1], er líklega hluti nyrðra garðslagsins [2] sem virðist þá hafa legið neðan við eldri tóftirnar.

Þrjár tóftir eru innan garðlaganna tveggja. Eldri og yngri tóftir eru á stalli ofanvert (vestan) í brekkunni innan gerðisins. Greinilegastar eru tóftir yngra beitarhúss og/eða réttar [4]. Tóftin liggur norður-suður, alls 32m löng og skiptist hún í a.m.k. 5 hólf, tvö stærri hólfanna hafa líklega verið fjárhús og svo þrjú smærri hólf, etv. heytóftir. Tóftin virtist

standa á dálítilli upphækkun sem bendir til að eldri mannvistarleifar séað finna undir henni. Um 16m norðvestan beitarhúsanna er fornlegri tóft [5] sem liggur austur-vestur, um 8m löng og 5m breið algróin lyngi. Fast vestan og sunnan tóftarinnar [5] var ógleggri veggir byggingar sem hefur legið að hluta undir tóft [5] og hefur því sama númer. Hún hefur um 12m á lengd frá vestri til austurs en 6m frá norðri til suðurs.

Borkjarnar voru teknir úr báðum túngörðum og í gólf tófta innan þeirra. Nyrðri garðurinn [2] og tóft [3] innan hans virtust eldri en gjóskan frá 1104 engin merki um endurbyggingu eftir það. Þau mannvirki eru því líklega frá 10.-11. öld. „Yngri“ garðurinn [1] virtist upphaflega verið reistur fyrir 1104 en einnig gildaður upp eftir 1104. Innan hans voru merki um mannbústað sem hefur verið aflagður 1104, auk yngri tóftar sem einnig var eldri en 1104. Beitarhúsin liggja ofan á eldri minjum. Öll mannvirkin nema beitarhúsatótin lágu undir H1300 gjóskunni.

Túlkun

Túnstæðið hefur verið flutt til suðurs og annar túngarður reistur áður en 1104 gjóskan féll. „Þrælsgerðið“ hefur verið í byggð á 10.- 11. öld og mögulega eitthvað fram á 12. öld.

6.4 ÞRASTARSTAÐIR

Mynd 38. Horft til suðurs yfir austurhluta gamla túnsins á Prastarstöðum. Talið var að grafreitirinn væri á sléttuð svæðinu hægra megin túngarðsins fyrir miðri mynd þar sem moldarflagið er. Ljós. Guðný Zoëga.

Á Prastarstöðum á Höfðaströnd segir jarðabók frá 1709 að hafi að fornu verið hálfkirkja en aðrar heimildir eru ekki til um kirkju þar. Sögusagnir eru um að sunnanvert í ávölum hrygg sem túngarðurinn liggur eftir hafi kirkjugarðurinn verið og þar sést fyrir leiðum.¹⁷ Þar sem að kirkjugarðurinn á að hafa verið voru á yfirborði leifar yngri útihúsa og nokkuð rask en ekkert á yfirborði benti til að gæti verið kirkjugarður. Sléttuð svæðið var þó sporöskjulaga en erfitt að gera sér grein fyrir hvort það hefur verið umgirt garði.

Teknir voru nokkrir kjarnar á svæðinu. Kjarnarnir sýndu að svæðið sem um ræddi var mjög rótað og var komið niður á grjót á um 50cm dýpi í þeim öllum. Þó komu fram vísbendingar um byggð fyrir 1104 og í einum kjarna kom fram um 40cm þykkt torflag. Ekki var hægt að staðfesta að þarna væri kirkjugarður en ljós merki um byggð fyrir 1100. Það lengir nokkuð sögu bæjarins sem kemur fyrst fram í heimildum frá 15. öld.¹⁸

---

¹⁷ Byggðasaga Skagafjarðar VII, bls. 350.

¹⁸ Byggðasaga Skagafjarðar VII, bls. 347.

6.5 FLATATUNGA Á KJÁLKA

Mynd 39. Rannsóknarsvæðið í Flatatungu sumarið 2014. Eldra íbúðarhúsið í baksýn. Vinstra megin við við húsið á myndinni eru leifar bæjarstæðisins þar sem það var fram á 20. öld.

Könnunarskurðir og borkjarnar voru teknir á Flatatungu á Kjálka. Rannsóknin var ekki í tengslum við ritun Byggðsögunnar heldur telst til heimildaöflunar vegna Skagfirsku kirkjurannsóknarinnar. Kirkja var til forna í Flatatungu en í máldaga Auðuns rauða Hólabiskups er Tunguprestur sagður eiga að þjóna hálfkirkju en þá virðist þar hafa verið sóknarkirkja. Kirkjan í Tungu var hinsvegar orðin bænhús án þjónustu árið 1713.¹⁹ Við eldra íbúðarhúsið í Flatatungu er malarborið snúningsplan sem hringar grasgeira þar sem leifar smiðju stóðu allt fram á seinni hluta 20. aldar. Ákveðin tengsl er á milli smiðja og legu fornra grafreita og hafa smiðjur fundist í þremur fornur kirkjugörðum sem rannsakaðir hafa verið í Skagafirði.

Skurður 1:

Lengd 2,6m

Breidd 60 cm

Dýpt í norður enda: 1cm

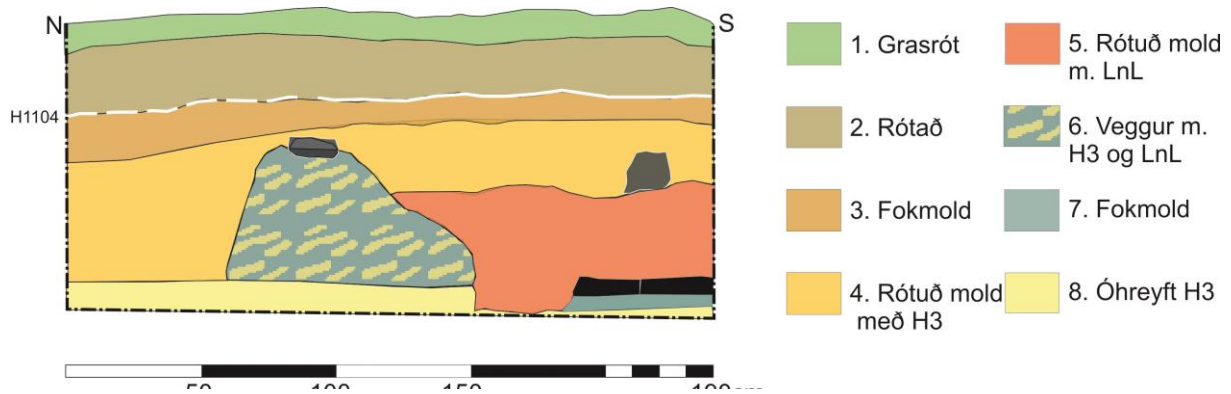
Dýpt í suður enda: 97cm

---

¹⁹ Sigríður Sigurðardóttir 2012, bls. 26.

Skurðurinn var tekinn vestast í grasflöt á bílastæði. Austursnið skurðar var teiknað upp. Í norðurhluta skurðar kom í ljós torfveggur og var skurðurinn þá stækkaður í 60cm í norður til að hægt væri að greina þykkt veggjar.

Lýsing jarðlaga

Mynd 40. Jarðlög í austursniði skurðar 1.

Undir grasrót [1] var um 40cm þykkt mjög rótað jarðlag [2]. H1104 gjóskan kom fram *in situ* á um 40cm dýpi. Jarðvegur [1] ofan gjóskunnar var rótaður en ekki kom fram mikil mannvist í honum. Undir H1104 var um 8cm þykkt fokmoldarlag [3] en engin mannvist var greinanleg í því. Neðan fokmoldarinnar [2] var í endilöngu sniðinu rótað moldarlag [4] með stórum flekkjum af H3 og Landnámslaginu. Lag [4] var rétt tum 7cm þykkt yfir torfvegg [6] fyrir miðju skurðar en um 30cm þykkt í suðurhluta skurðar þar sem í því var laus steinn. Það náði svo niður á H3 *in situ* í norður enda skurðar. Torfið í veggnum [6] var lagskipt og í því þykkar linsur af H3 og Landnámslaginu. Veggurinn var um 50cm hár og um 90cm þykkur. Ekki var grafið í gegn um hann en grafið niður á óhreyft norðan hann. Rótað lag [5] lá undir lagi [4] í suður helmingi skurðar allt niður að *in situ* H3 þar sem skorið hefur verið niður sunnan veggjarins. Í suðurenda skurðar kom fram 40cm langt og um 7cm þykkt niðurtroðið gólf eða stétt [6] sem í voru flatir hellusteinar. Kol, móaska eða önnur mannvist var hvergi sjáanleg í þeim hluta gólfsins/stéttarinnar sem grafinn var fram.

Túlkun

Í skurðinum kom fram veggur sem hefur legið nna-ssv. Veggurinn hefur fallið inn á við en var annars nokkuð stæðilegur. Hann hefur verið fallinn og hulinn jarðvegi nokkru áður en H1104 gjóskan féll. Sunnan veggjarins komu fram leifar stéttar eða hellulagðs gólfs. Líklega hefur jarðvegi verið mokað upp að veggnum til að slétta hann út. Óvíst var hvort þarna hefur verið bygging eða garðlag af einhverjum toga. Þó er ljóst að veggurinn hefur afmarkað svæði eða byggingu sem legið hefur sunnan hans. Ekki verður fullyrt hvort þarna kunni að hafa verið um kirkjugarð að ræða.

Skurður 2:

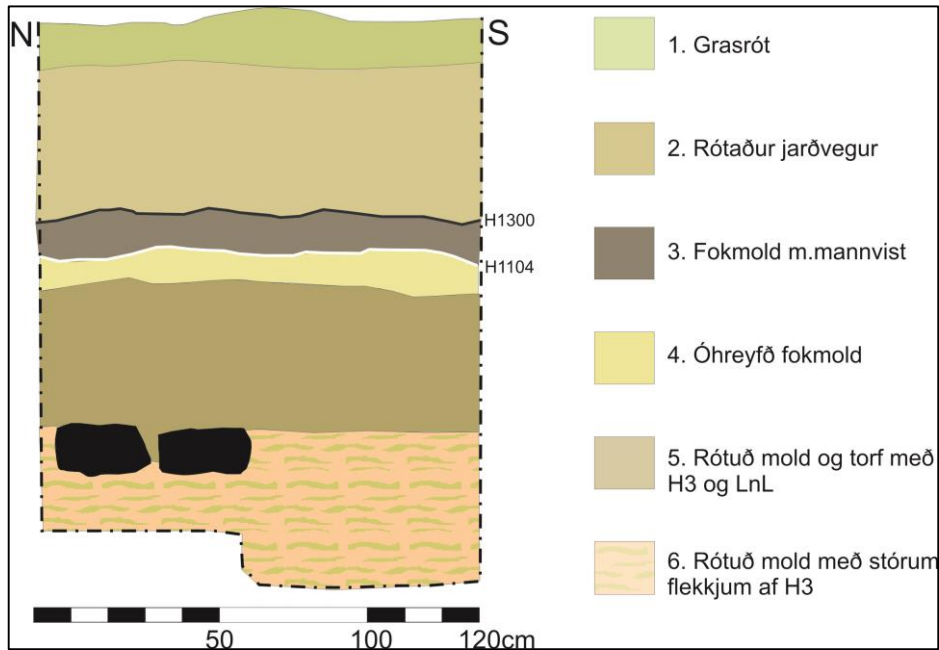
Lengd: 1,3m

Breidd: 60cm

Dýpt í norður enda: 120cm

Dýpt í suður enda: 150cm

Skurður 2 var tekinn tveimur metrum sunnan við skurð 1 og snéri hann einnig norður-suður.

Mynd 41. Jarðlög í austursniði skurðar 2.

Lýsing jarðlaga

Jarðlög voru með svipuðu sniði og í skurði 1. Efst undir grasrót [1] var 60cm þykkur rótaður jarðvegur [2]. Í því lagi var seinni tíma rusl. Neðst í því lagi á 60cm dýpi var H1300 *in situ* eftir endilöngu sniðinu. Undir 1300 laginu var 10cm þykkt fokmoldarlag [3] með dálitlu af ösku og kolum. Neðst í því var H1104 gjóskan. Neðan þess var einsleitt moldarlag [4] sem engin mannvist var greinanleg í. Undir því var svo nokkuð jafnþykkt rótað lag [5] með mold og torfi sem í var H3 og linsur af Landnámslaginu. Neðst í því lagi, nyrst í skurði, kom svo fram sama hellulagða stéttin eða gólfið og fannst í suðurenda skurðar 1. Þar sem gólfið var ekki að finna í suðurenda skurðar virðist um að ræða um tveggja metra breiða stétt lagða flötum hellum. Grjóthellurnar náðu 50cm inn í skurðinn en þar var niðurgröftur, alls um 50cm djúpur sem var fullur af mjög skellóttum moldarblönduðum jarðvegi [6] með stórum flekkjum af H3. Þessi jarðvegur er dæmigerður fyrir fyllingar í gröfum og jarðveg í gömlum kirkjugörðum en getur einnig verið merki um uppgrafinn jarðveg og uppfyllingar. Á 50cm dýpi var komið niður á náttúruleg lög og engin merki um greftrun.

Túlkun

Byggingarleifar í skurðunum tveimur voru æði fornar og hafa verið aflagðar þegar á 11. öld. Þó svo að jarðvegur hafi orðið fyrir töluverðu seinni tíma raski er ljóst að minjar frá landnáms tíma liggja óraskaðar í jörðu í og við bílastæðið. Rannsóknin staðfesti hinsvegar ekki hvort þarna gæti verið um að ræða kristinn grafreit.

7 SAMANTEKT

Sumarið og haustið 2014 fóru fornleifarannsóknir fram á 12 stöðum í tengslum við verkefnið Eyðibyggd og afdalir Skagafjarðar sem er samstarfsverkefni Byggðasafns Skagfirðinga og Byggðasögu Skagafjarðar. Fyrir utan könnunarskurði í Flatatungu á Kjálka voru allir staðirnir í þeim hreppum sem teknir voru fyrir í VII bindi Byggðasögu Skagafjarðar. Vegna tímaskorts fóru rannsóknir ekki fram á Mannskaðahóli og Höfðabúðum en þeir staðir voru í upphaflegu rannsóknarleyfi.

Table 1. Listi yfir staði sem rannsakaðir voru 2014.

Staður	Tegund rannsóknar	ISN93	Aldur
Bjarnastaðir í Unadal	Könnunarskurðir/kjarnabor	A489.477,326 N599.529,150	Fyrir 1000
Enni	Kjarnabor	A484.639,884 N599.665,891	Fyrir 1104
Eyjólfsgærði, Á	Kjarnabor	A485.709,243 N600.699,717	Fyrir 1300
Hrappsá, Deildardal	Könnunarskurðir	A486.512,743 N596.057,182	Fyrir 1104
Húsanés, Höfða	Kjarnabor	A478.505,554 N608.492,504	Eftir 1104
Höfðagerði, Höfða	Kjarnabor	A481.663,727 N608.827,694	Fyrir 1300
Kot í Deildardal	Könnunarskurðir	A490.073,421 N594.894,528	Fyrir 1104
Lambaréttir, Ljótst.	Kjarnabor	A484.906,893 N600.299,630	Eftir 1104
Þrælsgerði, Bæ	Kjarnabor	A478.386,284 N607.323,028	Fyrir 1104
Spáná, Unadal	Kjarnabor	A491.267,873 N599.011,898	Fyrir 1104
Þrastarstaðir	Kjarnabor	A482.905,347 N602.656,290	Fyrir 1104
Flatatunga á Kjálka	Könnunarskurðir/kjarnabor	A492.719,817 N546.484,912	Fyrir 1104

Könnunarskurðir voru teknir á þremur stöðum, Bjarnastöðum, Koti og Flatatungu. Á fjórum staðanna, Bjarnastöðum, Koti, Hrappsá og Flatatungu var ætlunin að athuga hvort einhver merki kirkjugarða myndu auk þess að staðfesta aldur byggðar. Hvergi komu óyggjandi niðurstöður um kirkjugarða en allsstaðar komu fram mjög fornar byggingaleifar.

Á Koti og Bjarnastöðum var grafið í svæði sem voru nálægt því að vera hringlaga og höfðu greinilega verið sléttuð og umlukt garði. Á báðum stöðum kom fram að torf hafði verið notað til að slétta svæðið innan garðs sem líkist þeim ummerkjum sem fundist hafa í fornum skagfirskum kirkjugörðum. Hinsvegar fundust engin ummerki grafa þannig að ekki var hægt að staðfesta hvort þarna væri um kirkjugarða að ræða. Hinsvegar leiddi rannsóknin í ljós háan aldur þessara minja. Á Koti voru mannvirkin eldri en gjóskan frá 1104 og á Bjarnastöðum voru ummerki um kolagerð eða notkun fyrir 1000. Á báðum stöðum komu fram vísbendingar um kolagerð eða einhverskonar umsýslu með kol en ekki var hægt að fullyrða hvernig vinnslu var umað ræða.

Kirkjugarðs var einnig leitað á Hrappsá en þar virtist hálfhringlaga garður afmarka sléttað svæði. Þar kom þó í ljós að garðlagið umhverfis svæðið var einungis uppmokstur, líklega þegar svæðið var sléttað. Engin merki komu fram um grafir eða tilgang þessarar sléttunar komu fram en ljóst er þó að svæðið hefur verið sléttað áður en 1104 gjóskan féll.

Rannsóknirnar, líkt og rannsóknir fyrir ára, leiddu í ljós byggð sem var miklu eldri en elstu ritheimildir gáfu til kynna. Á Þratarstöðum, Spáná, Hrappsá og Koti komu fram vísbendingar um byggð fyrir 1104. Flatatunga í Akrahreppi var eini staðurinn utan þess svæðis sem Byggðsagan tók yfir. Þar komu ekki fram óyggjandi ummerki um kirkjugarð en hinsvegar töluverðar byggðaleifar frá Landnámsöld. Fornbýli í Þórðarhöfða var í byggð fyrir 1104 en fornbylið Höfðagerði var frá 12. öld en hefur verið komið í eyði fyrir 1300. Ekki fundust óyggjandi ummerki um byggð á Eyjólfsgærði í landi Ár í Unadal en túngarður hefur þó verið reistur eftir 1104 en aflagður fyrir 1300. Á Húsanesi í Þórðarhöfða lítilsháttar ummerki um mannvist eftir 1104 en engin merki lengri byggðar. Á Lambaréttum í landi Ljósstaða voru engin ummerki um byggð en ljóst að eldri garðar og réttir eru frá því eftir 1104. Á Þratarstöðum og Enni komu fram ummerki um byggð frá því fyrir 1104 en á báðum stöðum gerðu seinni tíma byggingar og túnasléttun rannsóknir erfiðar.

Með tiltölulega einföldum rannsóknum hefur miklu verið aukið við fyrirbyggjandi þekkingu á skagfirskri fornbyggð. Búið er að fylla í sögu einstakra bæja og byggðahluta auk þess sem fjöldi áður óþekkttra og nafnlausra byggðaleifa hefur verið kortlagður. Næsta bindi Byggðasögunnar kemur út á næsta ári og munu Fellshreppur og Haganeshreppur verða teknir fyrir. Rannsóknavinna í tengslum við þá vinnu mun fara fram sumar og haust 2015.

8 HEIMILDIR

Prentaðar heimildir

Árni Magnússon og Páll Vídalín. 1930. *Jarðabók IX bindi. Skagafjarðarsýsla.*
Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafjelag.

Diplomatarium Islandicum IX. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag 1909-1913.

Hjalti Pálsson (ritstj) 2014. *Byggðasaga Skagafjarðar. VII. bindi. Sauðárkrókur: Sögufélag Skagfirðinga*

J. Johnsen. 1847. *Jarðatal á Íslandi.* Kaupmannahöfn.

Sigríður Sigurðardóttir. 2012. *Skagfirska kirkjurannsóknin. Miðaldakirkjur 1000-1318.*
Glaumbær: Byggðasafn Skagfirðinga.

Óprentaðar heimildir

HSk. 403. fol.

Jarðabók 1849. JS 114 fol. Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn.

Veðmálabækur Skagafjarðar 161/2007.

Veðmálaskrár nr. 4756.

Örnefnalýsing úr Deildardal Jón H. Árnason. Örnefnastofnun Íslands.

Örnefnaskrá Stafns. Steinar Þórðarson skráði. Örnefnastofnun Íslands.

Fylgiskjöl

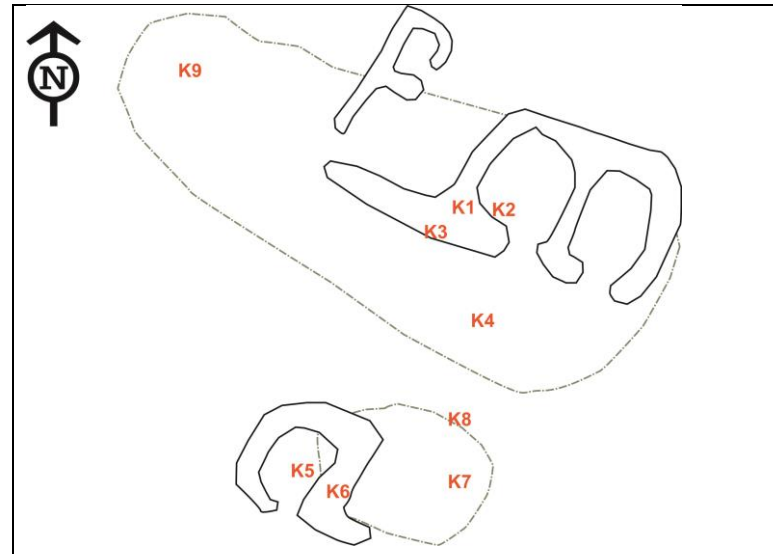
Byggðasögurannsóknir - listi yfir staði

Staður	Bær/landssvæði	>1000*	1000-1104	1104-1300	1300>	Aflagt 1766	1766>
Hæðarnes	Goðdalir			X			
Miðmundarlækur	Vesturdalur		X	?			
Hrísastaðir	Vesturdalur	?	X				
Fossar	Vesturdalur	?		X			
Tunga	Vesturdalur	X					
Ófriðarstaðir	Austurdalur		X	X	X		
Fagrabrekka	Austurdalur	?		X	X		
Fagrahlíð	Austurdalur	?	?	X	X		
Grund	Öxnadalshéiði			X			
Vík	Norðurárdalur			X	X		
Einarsdalskot	Haukagilshéiði			X	X		
Óþekkt	Miklibær			X	X		
Gerði	Flugumýrarhvammur				X		
Hæringsbúðir	Sauðákrókur/golfvöllur		X	X			
Risamýri	Réttarholt	X	X				
Garðhús	Hólahagi/Hjaltadalur	X	X				
Hólakot	Viðvíkursveit	X	X		X		
Ytri-Heljará	Kolbeinsdalur		X	X	X		
Keflavík (Kriki)	Hegranes			X			
Keflavík	Hegranes		X				
Keflavík (sjóbúð?)	Hegranes				X		
Grjótá	Viðvíkursveit				X		
Grjótgerði	Víðines/Hjaltadalur		?	?	X	X	
Bjarnastaðir	Kolbeinsdalur			X			
Geitakofahóll	Neðri-Ás/Hjaltadalur	X	X	?			
Óþekkt	Neðri-Ás/Hjaltadalur		?	X			
Kýrholt	Viðvíkursveit			?	X	X	
Herpisgerði	Hólahagi/Hjaltadalur				X	X	
Hagakot	Hólahagi/Hjaltadalur				X	X	
Fornar réttir	Hólahagi/Hjaltadalur				X	X	
Gljúfurárgerði	Viðvíkursveit				X		
Slappandsstaðir	Viðvíkursveit				X	X	
Markúsarhóll	Viðvíkursveit	X	X	X	?	X	
Fossabrekkur	Viðvíkursveit	X	X				
Algerðarstaðir	Viðvíkursveit			?		X	
Ásgrímsstaðir	Hegranesi						
Lækur	Viðvíkursveit	?	X				
Ónefnt fornbýli	Kýrholt/Viðvíkursveit	X		X			
Ónefnt fornbýli	Fjall/Kolbeinsdalur						
Kaldárkot	Bjarnastaðir/Kolbeinsdalur	?	X			X	
Unastaðasel	Kolbeinsdalur		?				
Heljará tóftir	Kolbeinsdalur					X	
Ónefnt býli	Kolbeinsdalur					X	
Nautasel	Kolbeinsdalur					X	
Sámsstaðir	Miklibær/Óslandshlíð			X			
Stórhóll	Miðhús/Óslandshlíð	?	X				
Grafarsel	Deildardalur						
Hrappsá	Deildardalur		X		X		X

Byggðasögurannsóknir - listi yfir staði

Staður	Bær/landssvæði	>1000*	1000-1104	1104-1300	1300>	Aflagt 1766	1766>
Kot	Stafn/Deildardalur	?	X				
Stafshólsstekkur	Unadalur			X	X		
Sel í landi Grafar	Hofshreppur				X		
Beitarhús/Gröf	Hofshreppur						
Spáná	Unadalur	?	X				X
Svínaveilir	Unadalur						
Pönglabakkasel	Unadalur			X			
Nýlendiskot	Höfðaströnd		X			X	?
Ónefnt fornbýli	Nýlendi/Höfðaströnd	?	X				
Prælsgerði	Bær/Höfðaströnd						
Höfðagerði	Höfði Höfðaströnd			X			X
Bjarnastaðir	Unadalur	X	X	X			X
Enni	Deildardalur		X			X	X
Lambaréttir	Ljótssstaðir/Deildardal				X		X
Eyjólfsgærði	Á/Unadal			X			X
Prastarstaðir	Höfðaströnd		X	X			
Flatatunga	Kjálka	X	X				
Húsanes	Höfði/Höfðaströnd			X			

Spáná

Tafla 2. Listi yfir kjarna sem teknir voru á Spáná í Unadal.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Spáná	17.06.2014	491.267,873	599.011,898	Kjarni tekinn í gólf þrískiptrar tóftar á áreyrum vestan heimatúns Spánár. 0-8cm: grasrót. 8-38cm: Fokmold og sandur í lögum. 38-40cm: rótað torf og fokmold. 4cm: steinn.
K2	Spáná	17.06.2014	491.269,179	599.011,680	Kjarni tekinn í inngang í þrískipta tóft á áreyrum vestan heimatúns Spánár. 0-6cm: grasrót. 6cm: þunn svört gjóska (0,3cm) líklega 1766 neðst í grasrót. 7-75cm: Rótað jarðlag með H1104, koladreif og mögulega H1300. Milli 45-55cm lagskiptara torf með mýrarrauða. 75-79cm: gólflag, feitt með kolum og flekkjum af móösku. 79cm: óhreyft.

Byggðasögurannsóknir 2014 - borkjarnar

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K3	Spáná	17.06.2014	491.266,960	599.011,245	Kjarni tekinn í vegg þrískiptrar tóftar á áreyrum vestan heimatúns Spánár. 0-6cm: grasrót. 6cm: svört þunn gjóska (0,3cm) 1766. 7-21cm: fokmold með örlítilli koladreif. 21cm: H1300 mögulega í torfi. 22-44cm: Torf mögulega með H1300. 44cm: H1104 líklega <i>in situ</i> . 45-52cm: torf með mýrarauða. 52cm: óhreyft.
K4	Spáná	17.06.2014	491.268,732	599.008,570	Kjarni tekinn rétt utan inngangs í þrískipta tóft. 0-6cm: grasrót. 6-21cm: óhreyfð fokmold. 21-31cm fokjarðvegur með örlítilli koladreif. 31cm: H1104 <i>in situ</i> . 32-66cm: lagskipt torf með mýrarauða og leirlögum. 667cm: steinn.
K5	Spáná	17.06.2014	491.263,640	599.003,058	Kjarni tekinn í tóft sunnan stærstu tóftarinnar. 0-8cm: grasrót. 8-43cm: óhreyft. 52cm: H1300 <i>in situ</i> . 52-54cm: fokmold. 54-74cm: ruslslag með kolum, móösku og brenndum beinum, laust í sér. 75cm: óhreyft.
K6	Spáná	17.06.2014	491.265,058	599.002,478	Kjarni tekinn í kofatóft sunnan stærstu seltóftar. 0-6cm: grasrót. 6cm: þunn svört gjóska (1766) <i>in situ</i> . 6-35cm: fokmold með dálítilli koladreif og flekk af H1104. 32cm: H1300 <i>in situ</i> . 33-35cm: fokmold. 35cm: H1104 <i>in situ</i> . 36-50cm: fremur einsleitt rótað lag blandað fokmold. 51-67cm: ruslslag með móösku, kolum og brenndum beinum. 67cm: óhreyft.
K7	Spáná	17.06.2014	491.267,959	599.003,316	0-6cm: grasrót. 6cm: H1766 <i>in situ</i> . 7-35cm: fokmold. 35cm: H1300 <i>in situ</i> . 36-45cm: fokmold. 45-61cm: ruslslag með kolum og ösku, moldarblandaðra en í kjörnum [5] og [6].
K8	Spáná	17.06.2014	491.267,798	599.004,218	0-6cm: grasrót. 6-30cm: fokmold. 30cm: H1300 <i>in situ</i> . 31-35cm: fokmold með örlítilli koladreif. 35cm: H1104 <i>in situ</i> . 36-42cm: fokmold. 42-58cm: ruslslag með kolum móösku en meira moldarblandað en í kjarna 7.
K9	Spáná	17.06.2014	491.258,902	599.016,595	Kjarni tekinn í þúfur austan seltóftar. 0-6cm: grasrót. 6-30cm: óhreyft. 30-55cm: rótað með kolum og móösku. 55-65cm: lagskipt rauðleitt mýrartorf. 65cm: steinn.

Byggðasögurannsóknir 2014 - borkjarnar

Tafla 3. Listi yfir kjarna sem teknir voru í landi Bjarnastaða í Unadal.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.477,326	599.529,150	Kjarni 1 á línu frá miðju svæði til norðurs. 0-10cm: grasrót. 10-21cm: fokmold. 21-50cm: rótað torf með flekkjum af H3. 50-70cm: lagskiptara rauðleitt mýrartorf. 70cm: steinn.
K2	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.477,958	599.530,680	Kjarni 2 á línu frá miðju svæði til norðurs. 0-9cm: grasrót. 10-21cm: fokmold. 21-49cm rótað lag með koladreif. 49-51cm: rótað kolalag, laust í sér. 51cm: H3 óhreyfð.
K3	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.478,395	599.530,923	Kjarni 3 á línu frá miðju svæði til norðurs. 0-10cm: grasrót. 10-19cm: fokmold. 19-35cm: rótað torflag lagskiptara neðst. 35cm: H3 óhreyfð.
K4	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.478,905	599.532,016	Kjarni 4 á línu frá miðju svæði til norðurs. 0-10cm: grasrót. 10-38cm: fokmold. 38-45cm: rótað torflag. 45cm: náttúrulegt.
K5	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.477,909	599.527,280	Kjarni 5 á línu frá miðju svæði til suðurs. 0-8cm: grasrót. 8-40cm: óhreyfð fokmold. 40-52cm: lagskipt torf með H3. 53cm: H3 óhreyfð.
K6	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.477,326	599.526,406	Kjarni 6 á línu frá miðju svæði til suðurs. 0-10cm: grasrót. 10-28cm: óhreyft. 28-40. Rótað með H1104.
K7	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.477,205	599.525,070	Kjarni 7 á línu frá miðju svæði til suðurs. Engin mannvist.
K8	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.473,562	599.535,100	Kjarni 8 tekinn vestast á sléttu svæði. 0-10cm: grasrót. 10-30cm: óhreyfð fokmold. 30-50cm: rótað með H3 og kolum.
K9	Bjarnastaðir	17.06.2014	489.468,317	599.528,033	Kjarni 8 tekinn vestast á sléttu svæði. 0-8cm: grasrót. 8cm: þunn svört gjóska (1766). 8-12cm: óhreyfð fokmold. 12-58cm: lagskipt torf með H3. 58-62cm: gráleitt lífrænt lag með koladreif. 62cm: H3 <i>in situ</i> .
K10	Bjarnastaðir	23.08.2014	489.429,197	599.513,017	Kjarni var tekinn í mögulega eldri bæjartóftir 28m nv bæjartóftarinnar. 0-10cm: grasrót. 10-15cm: fokmold. 15cm H1300 <i>in situ</i> . 16-35cm: einsleit mold með dökkum gjóskuflekkjum. 35cm: örflítt vottur af H1104 (óvíst hvort <i>in situ</i>). 36-49cm: lagskipt rauðleitt mýrartorf með svörtum gjóskulinsum. 48cm: steinn.
K11	Bjarnastaðir	23.08.2014	489.428,077	599.512,473	Kjarni var tekinn í mögulega eldri bæjartóftir 28m nv bæjartóftarinnar. 0-10cm: grasrót. 10-25cm: fokmold. 25cm: H1300 <i>in situ</i> . 26-28cm: óhreyf. 28-35cm H1104 mögulega í torfi. 35-80cm: Lagskipt mýrartorf með svartri gjósku en engri 1104.
K12	Bjarnastaðir	23.08.2014	489.427,245	599.511,673	Kjarni var tekinn í mögulega eldri bæjartóftir 28m nv bæjartóftarinnar. 0-10cm: grasrót. 1-27cm: rótuð fokmold. 27cm: H1300 <i>in situ</i> . 28-43cm: rótað torf, fremur einsleitt. 45-53cm: Torf með H1104. 53-60cm: torf án 1104. 60cm: steinn.

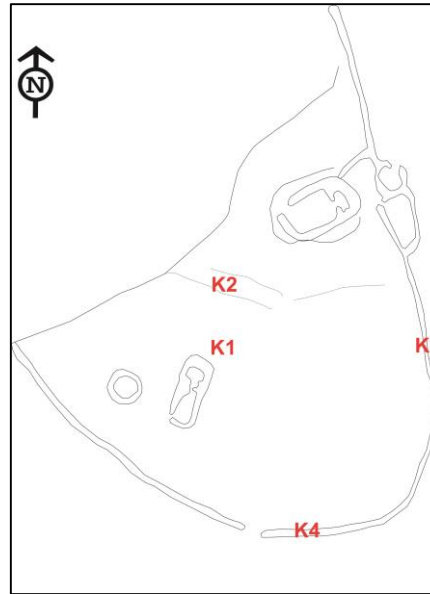
Byggðasögurannsóknir 2014 - borkjarnar

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K13	Bjarnastaðir	23.08.2014	489.430,740	599.516,215	Kjarni var tekinn utan við mögulega eldri bæjartóftir. 0-10cm: Grasrót. 10-22cm: einsleit fokmold. 21cm: H1300 <i>in situ</i> . 22-36cm: rótuð mold með gjóskuflekkjum. 36-41cm: torf með H1104. 41-70cm: rótað torf. 70cm: steinn.
K14	Bjarnastaðir	23.08.2014	489.428,448	599.515,136	Kjarni var tekinn utan við mögulega eldri bæjartóftir. 0-10cm: grasrót. 10-25cm: rótuð en þó fremur einsleit mold. 25cm: H1300 slitrótt <i>in situ</i> . 31-37cm: lagskipt 1104, etv. í torfi. 37-50cm: rótað torf án 1104. 50cm: steinn.

Bjarnastaðir

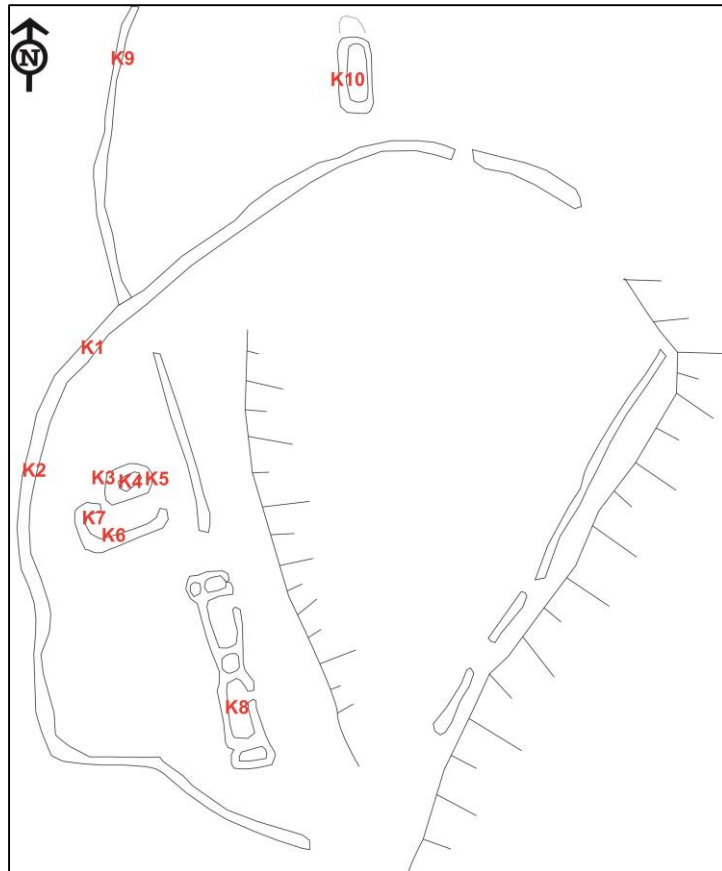

Eyjólfsgerði

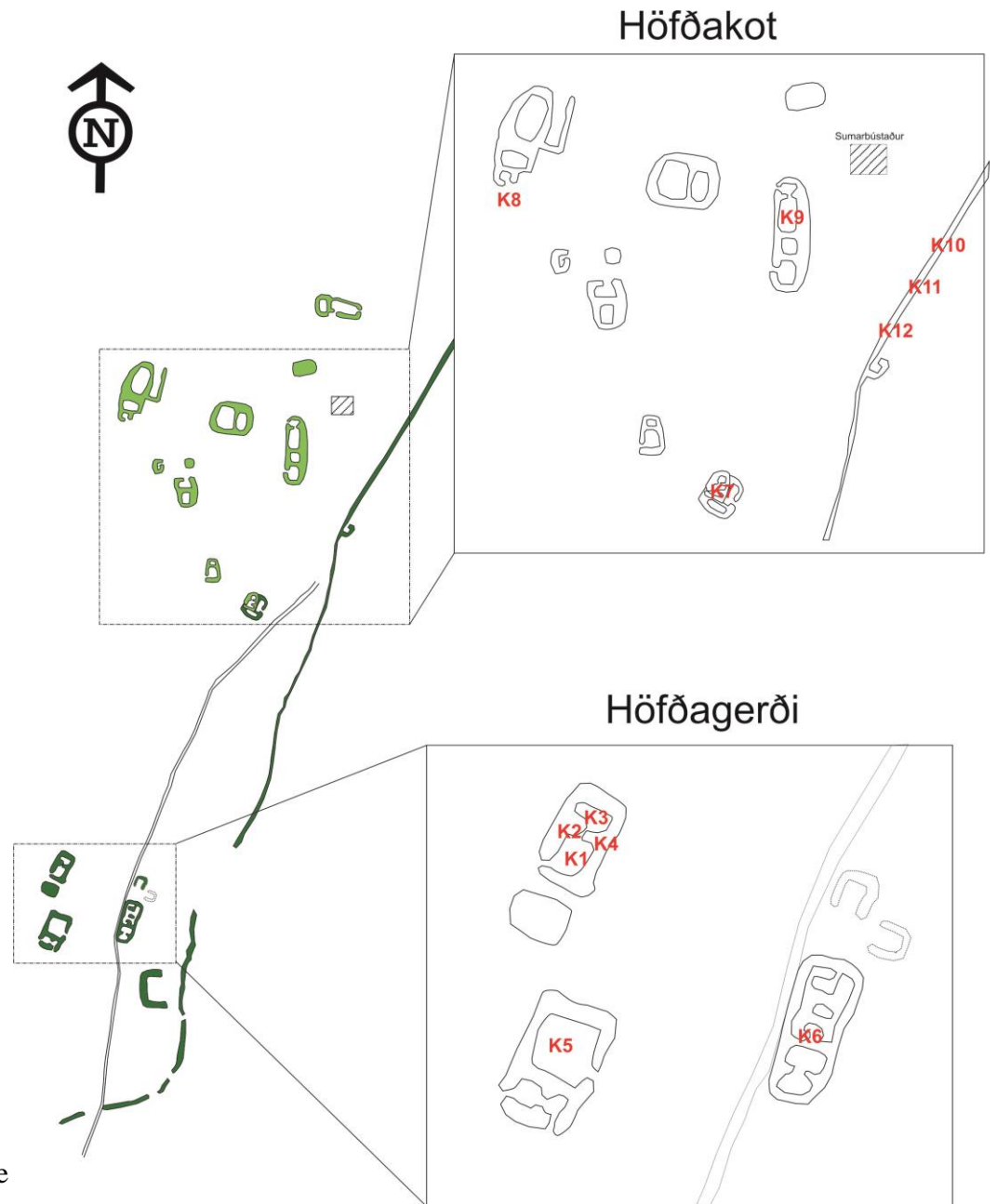

Tafla 4. Kjarnar teknir á Eyjólfsgerði í landi Ár í Unadal.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Eyjólfsgerði	22.07.2014	485.709,243	600.699,717	Kjarni tekinn í rústaupphækkun norðan fjárhúsa syðst í gerðinu. 0-7cm: grasrót. 7cm: H1766 <i>in situ</i> . 8-12cm: óhreyft. 17-24cm: rótað torf. 24-40cm torf, líklega með H1104. 40cm: óhreyft.
K2	Eyjólfsgerði	22.07.2014	485.710,384	600.707,914	Kjarni tekinn í dæld milli fjárhúsa. 28-42cm: gulleit torf. 42cm: óhreyft.
K3	Eyjólfsgerði	22.07.2014	485.744,819	600.696,997	Kjarni tekinn í túngarð austanverðan. 0-7cm: grasrót. 7-15cm: náttúrulegt. 15cm: H1300 mögulega <i>in situ</i> . 15-23cm: óhreyfð brún mold. 23-80cm: gulleitt torf emð H1104 og H3.
K4	Eyjólfsgerði	22.07.2014	485.732,692	600.670,768	Kjarni tekinn í túngarð sunnan verðan. 0-7cm:grasrót. 7-80cm: torf með H1104 og H3. 80cm: náttúrulegt.

Prælagarödi í Þórðarhöfða

Byggðasögurannsóknir 2014 - borkjarnar

Tafla 5. Kjarnar sem teknir voru í svokallað Þrælagerði í Þórðarhöfða í landi Bæjar á Höfðaströnd.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Þrælagerði	24.07.2014	478.377,832	607.343,259	Kjarni tekinn í efri túngarðinn – 0-10cm: grasrót. 10-17cm: fokmold. 17-45cm: torf með 1104. 45-73cm: torf með H3 en ekki 1104. 73cm: óhreyft.
K2	Þrælagerði	24.07.2014	478.373,856	607.329,071	Kjarni tekinn í efri túngarðinn – 0-8cm: grasrót örþunn svört gjóska rétt undir sverði líklega H1766. 8-15cm: fokmold. 15-37cm: torf með 1104. 36-48cm: torf án H1104. 48cm: óhreyft.
K3	Þrælagerði	24.07.2014	478.388,718	607.331,456	Kjarni tekinn í forna en glögga tóft innan túngarðs. 0-8cm: grasrót. 7cm: þunn svört gjóska (1766). 9cm grá gjóska (H1300?). 9-23cm: einsleit fokmold. 23-40cm: fokmold með móösku- og koladreif . 40cm: steinn.
K4	Þrælagerði	24.07.2014	478.390,442	607.331,248	Kjarni tekinn í forna en glögga tóft innan túngarðs. 0-8cm: grasrót, H1766 neðst í grasrót. 8-13cm: fokmold. 13cm: H1300. 14-30cm: fokmold. 30cm: H1104 <i>in situ</i> . 30-80cm: lagskipt torf með H3. 80cm: náttúrulegt
K5	Þrælagerði	24.07.2014	478.390,834	607.331,395	Kjarni tekinn í forna en glögga tóft innan túngarðs. 0-8cm: grasrót H1766 neðst í grasrót. 8-13cm: fokmold. 13cm: H1300. 14-27cm: fokmold með örlítilli H1104 e.t.v. rótað torf. 27-43cm: mögulega torf með H1104. 43-67cm: fokmold með smá koladreif. 67cm: náttúrulegt.
K6	Þrælagerði	24.07.2014	478.386,284	607.323,028	Kjarni tekinn í óglögga, mögulega tvískipta forna tóft innan túngarðs. 0-10cm: grasrót. 10-13cm: mold með ljósri gjósku (H1104?). 13-21cm: einsleit fokmold með smá róti, koladreif. 22-36cm: torf með H3 og Lnl. 36-40cm: mögulegt gólf með mikilli móösku, brenndum beinaleifum og kolum.
K7	Þrælagerði	24.07.2014	478.386,137	607.322,979	Kjarni tekinn í óglögga, mögulega tvískipta forna tóft innan túngarðs 0-7cm: grasrót, H1766 í grasrót. 7-13cm: fokmold. 13cm: H1300 <i>in situ</i> . 14-22cm: einsleit mold. 22-45cm: rótað torf með H3. 45cm: jökulmöl.
K8	Þrælagerði	24.07.2014	478.406,971	607.295,007	Kjarni tekinn í gólf beitarhústöftar. 0-7cm: grasrót. 7cm: dökk gjóska, mögulega H1300. 8-22cm: fremur einsleit mold. 22cm, H1104 <i>in situ</i> . 23-40cm: rótuð mold með koladreif. 40cm: steinn.
K9	Þrælagerði	24.07.2014	478.423,510	607.390,918	Kjarni tekinn í nyrðri túngarðinn. 0-7cm: grasrót. 7-16cm: mold. 16cm: 1104 <i>in situ</i> . 16-20cm: mold. 20-40cm: einsleitt torf með H3. 42cm: náttúrulegt.

Byggðasögurannsóknir 2014 - borkjarnar

Tafla 6. Kjarnar sem teknir voru á Höfðakoti/Höfðagerði í landi Höfða á Höfðaströnd.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Höfðagerði	12.08.14	481.663,727	608.827,694	Kjarni tekinn í gólf syðra hólfs tvískiptrar tóftar. 0-8cm: grasrót. 8-13cm: fokmold. 13cm: H1300 <i>in situ</i> . 14-23cm: mold með rótuðu torfi. 23cm: H1104 (óvíst hvort á sínum stað). 24-40cm: Torf með H3. 40cm: steinn.
K2	Höfðagerði	12.08.14	481.664,022	608.829,660	Kjarni tekinn í gólf syðra hólfs tvískiptrar tóftar. 0-8cm: grasrót. 8-13cm: mold. 13cm H1300. Torf, lagskiptara efst en rótaðra neðst í lagi. 34-35cm: H1104 blandað fitugum jarðvegi. 38cm: steinn.
K3	Höfðagerði	12.08.14	481.666,086	608.832,264	Kjarni tekinn í gólf nyrðra hólfs tvískiptrar tóftar. 0-10cm: grasrót. 10-18cm: fokmold. 18cm: H1300 <i>in situ</i> . 19-41cm: torf með H1104. 40-43cm: gráleitt fitugt lag. 43cm: H3.
K4	Höfðagerði	12.08.14	481.667,954	608.830,249	Kjarni tekinn í vegg tvískiptrar tóftar. 0-10cm: grasrót. 10-22cm: fokmold. 22-70cm: lagskipt torf með þykkum linsum af H1104. 70cm: steinn.
K5	Höfðagerði	12.08.14	481.663,531	608.803,417	Kjarni tekinn í gólf tvískiptrar réttar. 0-8cm: grasrót. 8-11cm: fokmold. 11cm: H1300 <i>in situ</i> . 12-30cm: torf, lagskiptara efst rótaðra neðst, með linsum af H1104. 30-32cm: klístrað ljóst lag. 32cm: H3.
K6	Höfðagerði	12.08.14	481.691,936	608.807,152	Kjarni tekinn í fornlega margskipta tóft. 0-6cm: grasrót. 6cm: dökk gjóska (H1300?). 6-18cm: fokmold. 18-22cm: rótuð mold með torfleifum. 22-25cm: ljóst, klístrað lag. 25cm: náttúrulegt.
K7	Höfðagerði	12.08.14	481.744,151	608.937,122	Kjarni tekinn í tvískipta tóft sunnan girðingar við sumarhús. 0-8cm: grasrót. 8-15cm: H1300 <i>in situ</i> . 16-22cm: fokmold. 22-30cm: torf með H1104. 30cm: steinn.
K8	Höfðagerði	12.08.14	481.693,490	609.014,447	Kjarni tekinn sunnan yngri bæjarins á Kotinu. 0-8cm: grasrót. 8-16cm: fokmold. 16cm: H1300 <i>in situ</i> . 17-22cm: fokmold. 22-40cm: rótað torf með H1104 og örlítilli koladreif. 40cm: náttúrulegt.
K9	Höfðagerði	12.08.14	481.756,405	608.986,507	Kjarni tekinn í tvískipta tóft vestan sumarbústaðar. 0-5cm: grasrót. 5-39cm: torf með H1104. 39cm: náttúrulegt.
K10	Höfðagerði	12.08.14	481.783,564	608.975,760	Kjarni tekinn í túngarð sunnan sumarbústaðar. 0-8cm: grasrót. 13cm: þunn lína af H1104. 14-29cm: fokmold. 29-70cm: torf með Lnl. 70cm: náttúrulegt.
K11	Höfðagerði	12.08.14	481.781,220	608.969,508	Kjarni tekinn í túngarð sunnan sumarbústaðar. 0-10cm: grasrót. 10cm: H1300 <i>in situ</i> . 14-21cm: fokmold. 21cm: H1104, mögulega í torfi. 22cm: steinn.
K12	Höfðagerði	12.08.14	481.788,058	608.982,794	Kjarni tekinn í túngarð sunnan sumarbústaðar. 0-10cm: grasrót. 10-24cm: óhreyft. 24-50cm: torf með H1104. 50cm: steinn.

Byggðasögurannsóknir 2014 - borkjarnar

Tafla 7.. Kjarnar teknir í túni vestan gamla bæjarhólsins á Enni á Höfðaströnd.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Enni	22.07.2014	484.639,884	599.665,891	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-8cm: grasrót. 8-33cm rótaður jarðvegur með mannvist. 17cm: H1104. 18-30cm rótuð mannvist. 30.cm: H3 óhreyft á 30cm
K2	Enni	22.07.2014	484.640,130	599.666,211	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-8cm: grasrót. 8-22cm: rótuð mold með mannvist. 22cm: H1104 <i>in situ</i> . 23-34cm hreyft með móösku. 34cm: H3.
K3	Enni	22.07.2014	484.641,361	599.666,581	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-8cm: grasrót. 8-25cm: rótaður jarðvegur (plægt) 25-35cm: H1104 <i>in situ</i> . 36-44cm: rótað með móösku og kolum 44cm: óhreyft.
K4	Enni	22.07.2014	484.642,962	599.668,551	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-10cm: grasrót. 10-35cm: rótað með mannvist. 45cm: H1104 <i>in situ</i> . 45-55cm: Rótað með móösku. 55cm: H3 óhreyft.
K5	Enni	22.07.2014	484.645,178	599.668,600	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-10cm: grasrót. 10-30cm: ormétinn rótaður jarðvegur. 30-56cm móaska, lagskipt ruslslag. 56cm: H1104. 57-73cm: lagskipt mannvistarlag. 73cm: óhreyft.
K6	Enni	22.07.2014	484.646,557	599.669,905	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-10cm: grasrót. 10-40cm: rótað, plægt. 40-80cm dökkt klístrað mannvistarlag með kolum. 80cm: óhreyft.
K7	Enni	22.07.2014	484.652,836	599.676,701	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-16cm: grasrót. 16-28cm: Rótað dökkt lag með kolum. 28-64cm: móaska og dökkt klístrað mannvistarlag. 64cm: H1104 <i>in situ</i> . 65-80cm: móaska og kol í þykkum linsum. 80cm: óhreyft.
K8	Enni	22.07.2014	484.649,906	599.677,710	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-10cm: grasrót. 10-18cm: rótað dökkt lag með mannvist. 18-60cm: móaska og kol í þykkum linsum. 60cm: óhreyft.
K9	Enni	22.07.2014	484.647,566	599.677,661	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-15cm: rótað dökkt klístrað lag. 15-72cm: rótað klístrað mannvistarlag. 35cm: H1104 <i>in situ</i> .
K10	Enni	22.07.2014	484.645,941	599.678,301	Kjarni tekinn á línu vestan bæjarhóls. 0-10cm: grasrót. 10-35cm: rótuð mannvist. 35cm: H1104 <i>in situ</i> . 35-50cm: rótuð mannvist. 50cm: óhreyft.
K11	Enni	22.07.2014	484.650,152	599.659,809	Kjarni tekinn í norð vestan við bæjarhól. 0-10cm: grasrót. 10-32cm: hreyft. 32-50cm: rótað, ekki lagskipt. 50cm: H1104 <i>in situ</i> . 50-55cm: hreyft. 55cm: H3 óhreyft.
K12	Enni	22.07.2014	484.664,426	599.684,697	0-18cm: rótað. 18-60cm: rótað rusl. 60cm: steinn.

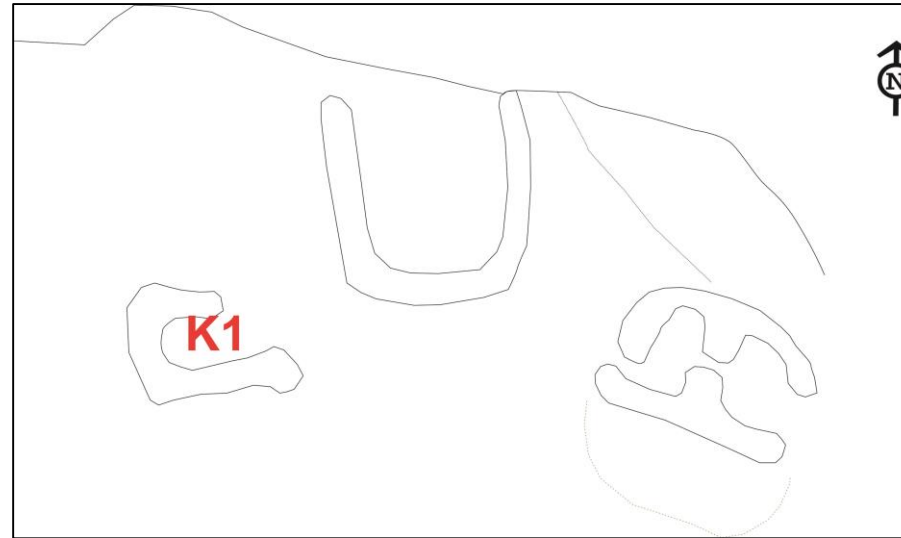
Tafla 8.. Kjarnar teknir í svokölluðum Lambaréttum í landi Ljósstaða á Höfðaströnd.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Ljósstaðir/Lamba réttir	22.07.2014	484.906,893	600.299,630	Kjarni tekinn í norðanverðan túngarð. 0-10cm: grasrót. 10-15cm: óhyreft. 15-80cm: gjóska með H1104 og H3. Neðst í kjarna gæti verið eldra torf en ekki fullvíst. 80cm: steinn.
K2	Ljósstaðir/Lamba réttir	22.07.2014	484.941,818	600.217,482	Kjarni tekinn í túngarð sem skilur svæðið í tvennt. 0-10cm: grasrót. 10-50cm: mjög lagskipt torf með H1104. 50-80cm: lagskipt torf án H1104. 80cm: óhreyft.
K3	Ljósstaðir/Lamba réttir	22.07.2014	484.891,398	600.267,165	Kjarni tekinn í fornlega tóft í haganum innan túngarðs. 0-6cm: grasrót. 6-15cm: óhreyft. 15-42cm: torf með H1104. 42cm: óhreyft.

Tafla 8.. Kjarnar teknir í tún á Þrastarstöðum á Höfðaströnd.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Þrastarstaðir	21.08.2014	482.916,716	602.788,903	Kjarni tekinn nyrst á sléttuðu svæði innan túngarðs. 0-25cm rótaður ormétinn jarðvegur. 25cm H1300 <i>in situ</i> . 25-35cm: Fokmold. 35cm: H1104 <i>in situ</i> . 35-42cm rótuð mold með móösku. 43cm: steinn
K2	Þrastarstaðir	21.08.2014	482.923,552	602.767,542	Kjarni tekinn í túngarð vestan gamla túnsins. 0-8cm: Grasrót. 8-25cm: torf með H1300. 25-42cm: rótað lag. 42cm: steinn.
K3	Þrastarstaðir	21.08.2014	482.913,725	602.776,086	Kjarni tekinn í svæði mitt. 0-10: yfirborðslag. 10-39cm: lagskipt torf. 39cm: steinn.

Húsanes

Tafla 1. Kjarni sem tekinn var í forna tóft á Húsanesi í Þórðarhöfða í landi Höfða á Höfðaströnd.

Nr.	Staður	Dags.	Austun	Norðun	Lýsing
K1	Húsanes	24.07.2014	478.505,554	608.492,504	Kjarni tekinn í elstu tóftina á svokölluðu Réttarnesi nyrst á Þórðarhöfða. 0-8cm: grasrót. 8-29cm: mold. 29-46cm: torf með H1104. 46cm: 0,5cm þykkt móöskulag. 46cm: náttúrulegt.

Byggðasögurannsókn 2014 - ljósmyndaskrá

Nr.	Dags.	Teg.	Ljós.	Svæði/bær	Lýsing	Horft í
3471	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 1 í gólf seltófta á Spána - post 1300	
3472	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 2 tekinn í inngang í seltóftir í landi Spánár í Unadal	
3473	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 2 tekinn í inngang í seltóftir í landi Spánár í Unadal	
3474	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 3 tekinn í vegg seltófta í landi Spánár, Unadal	
3475	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 3 tekinn í vegg seltófta í landi Spánár, Unadal	
3476	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 4 tekinn rétt utan við inngangs í seltóftir í landi Spánár í Unadal	
3477	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 4 tekinn rétt utan við inngangs í seltóftir í landi Spánár í Unadal	
3478	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 5 tekinn í þýft svæði (kofa) sunnan seltófta undir kofatóft í landi Spánár í Unadal	
3479	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 5 tekinn í þýft svæði (kofa) sunnan seltófta undir kofatóft í landi Spánár í Unadal	
3480	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 6 tekinn í öskuhaug undir kofatóft í landi Spánár í Unadal	
3481	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 6 tekinn í öskuhaug undir kofatóft í landi Spánár í Unadal	
3482	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 7 tekinn í svæði utan seltófta í landi Spánár, Unadal	
3483	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 7 tekinn í svæði utan seltófta í landi Spánár, Unadal	
3484	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 8 tekinn í svæði utan seltófta í landi Spánár, Unadal	
3485	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 8 tekinn í svæði utan seltófta í landi Spánár, Unadal	
3486	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 9 tekinn í þýfðan hluta upphækkunar undir seltóftum í landi Spánár, Unadal	
3487	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kjarni 9 tekinn í þýfðan hluta upphækkunar undir seltóftum í landi Spánár, Unadal	
3488	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Seltóftir á áreyrum suðvestan Spánár	N
3489	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	HP og seltóftir á áreyrum suðvestan Spánár	N
3490	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Grjótgarður (túngarður?) á áreyrum suðvestan Spánár	NA
3491	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kvíafrá seli á áreyrum sv Spánár	NA
3492	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Tóft af rétt norðan sels í landi Spánár	V
3493	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kofatóft norðan sels í landi Spánár	V
3494	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Kofatóftir og rétt norðan sels í landi Spánár	SV
3495	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Fjárhús sem Spáná hefur rofið, gamall árfarvegur hægra megin á mynd	NA
3496	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	HP á hól austan elsta bæjarstæðis Spánarbæjar	S
3497	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	HP á hól austan elsta bæjarstæðis Spánarbæjar	S
3498	17.6.2014	JPEG	GZ	Spáná	Gamlar réttartóftir og fjárhústóftir á elsta bæjarstæði Spánár	S
3499	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 1 á línu til norðurs á sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3500	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 1 á línu til norðurs á sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3501	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 2 á línu til norðurs á sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3502	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 2 á línu til norðurs á sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	

Byggðasögurannsókn 2014 - ljósmyndaskrá

Nr.	Dags.	Teg.	Ljós.	Svæði/bær	Lýsing	Horft í
3503	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 3 á línu á sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3504	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 5 á línu til suðurs frá sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3505	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 5 á línu til suðurs frá sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3506	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 6 á línu til suðurs frá sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3507	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 8 tekinn tekinn vestan sléttis svæðis norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3508	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 9 tekinn vestan sléttis svæðis norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum í Unadal	
3509	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Yfirlitsmynd af sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum, Unadal	SV
3510	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Yfirlitsmynd af sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum, Unadal	SV
3511	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Yfirlitsmynd af sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum, Unadal	S
3512	17.6.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Yfirlitsmynd af sléttu svæði norðan bæjarstæðisins á Bjarnastöðum, Unadal	NA
3513	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 1 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	A
3514	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 1 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	N
3515	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 2 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	Að ofan
3516	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 2 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	Að ofan
3517	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 2 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	S
3518	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 3 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	A
3519	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 3 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	SA
3520	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 4 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	S
3521	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 4 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	S
3522	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 5 í mögulegan vegg á hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	A
3523	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 5 í mögulegan vegg á hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	A
3524	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 5 í mögulegan vegg á hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	SA
3526	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 6 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	Að ofan
3527	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 6 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	Að ofan
3528	18.6.2014	JPEG	GZ	Hrappsá	Skurður 6 í hringlaga svæði á Hrappsá í Deildardal	Að ofan
3531	18.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 grassvæði innan bílastæðis, jarðlög í botni	Að ofan
3532	18.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 grassvæði innan bílastæðis, jarðlög í botni	Að ofan
3533	18.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 grassvæði innan bílastæðis, jarðlög í botni	Að ofan
3534	18.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 grassvæði innan bílastæðis, jarðlög í botni og veggur nyrst í skurði	Að ofan
3535	18.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 grassvæði innan bílastæðis, jarðlög í botni og veggur nyrst í skurði	Að ofan
3536	18.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 grassvæði innan bílastæðis, jarðlög í botni og veggur nyrst í skurði	Að ofan
3537	18.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 grassvæði innan bílastæðis, jarðlög í botni og veggur nyrst í skurði	Að ofan

Byggðasögurannsókn 2014 - ljósmyndaskrá

Nr.	Dags.	Teg.	Ljós.	Svæði/bær	Lýsing	Horft í
3543	23.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - grjótlögn í botni skurðar	Að ofan
3544	24.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - grjótlögn í botni skurðar	Að ofan
3545	25.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1, suðurendi, jarðlög í botni skurðar	A
3546	26.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1, suðurendi, jarðlög í botni skurðar	A
3547	27.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1, suðurendi, jarðlög í botni skurðar	A
3548	28.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - jarðlög í austur sniði	A
3549	29.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - jarðlög í austur sniði	A
3550	30.6.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - grjótlögn í botni skurðar	Að ofan
3551	1.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - grjótlögn í botni skurðar	Að ofan
3552	2.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - jarðlög í austur sniði	A
3553	3.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - jarðlög í austur sniði	A
3554	4.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - botn í suðurenda	Að ofan
3555	5.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - yfirlitsmynd til suðurs	S
3556	6.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - veggur í miðju skurðar	Að ofan
3557	7.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - suðurendi	Að ofan
3558	8.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - botn skurðar í suðurenda	Að ofan
3559	9.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - miðja skurðar	Að ofan
3560	10.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - stækkun til norðurs	Að ofan
3561	11.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - veggur í miðju	A
3563	12.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 veggur í miðjum skurði	S
3564	13.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1 - yfirlitsmynd til suðurs	S
3567	14.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1- suðurendi	Að ofan
3568	15.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1- veggur í miðjum skurði	S
3569	16.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1- veggur í miðjum skurði	S
3570	17.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1- veggur í miðjum skurði	SA
3571	18.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1- jarðlög í austursniði	A
3572	19.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 1- jarðlög í austursniði	A
3573	20.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- kjarni tekinn í skurð	
3574	21.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- botn í suðurenda skurðar	Að ofan
3575	22.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- botn í suðurenda skurðar	Að ofan
3576	23.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- botn í suðurenda skurðar	Að ofan
3578	24.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- yfirlitsmynd	S

Byggðasögurannsókn 2014 - ljósmyndaskrá

Nr.	Dags.	Teg.	Ljós.	Svæði/bær	Lýsing	Horft í
3579	25.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- suðursnið	S
3580	26.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- grjótlög og jarðlög í botni	Að ofan
3581	27.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- suðursnið	S
3582	28.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- suðursnið	S
3583	29.7.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Skurður 2- austursnið	A
3565	3.8.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Flatatunga - uppgröftur yfirlitsmynd	S
3566	4.8.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Flatatunga - uppgröftur yfirlitsmynd	S
3584	5.8.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Flatatunga - uppgröftur yfirlitsmynd	S
3585	6.8.2014	JPEG	GZ	Flatatunga	Flatatunga - uppgröftur yfirlitsmynd	S
3774	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 1 neðri hluti mögulegs skála á Bjarnastöðum	
3775	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 1 neðri hluti mögulegs skála á Bjarnastöðum	
3776	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 2 - efri hluti	
3777	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 2 - neðri hluti	
3778	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 3	
3779	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 3	
3780	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 4	
3781	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 4	
3782	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 5	
3783	23.8.2014	JPEG	GZ	Bjarnastaðir	Kjarni 5	